

**YABANCI LARA TÜR KÇE Ö ĞRETİMİ MAK SADIYLA OLU ŖTURULMU Ŗ
BİR MÜN ŖEAT MECMUASI: TERCÜMÂNNÂME**

**A Magazine of MünŖeat Created for The Purpose of Teaching Turkish to Foreigners:
Tercümanname**

Suat DONUK¹

¹ Prof. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, suatdonuk@hotmail.com, orcid.org/0000-0003-0206-2988.

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi

GeliŖ/Received: 26.09.2024
Kabul/Accepted: 19.10.2024

DOI: 10.20322/littera.1556841

Anahtar Kelimeler

MünŖeat mecmuası, inŖa, Osmanlı nesri, yabancılara Türkçe ö Ğretimi.

Ö Z

Türk edebiyatının önemli eser çe Ŗitleri arasında yer alan münŖeat mecmuaları Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürdü ğü son asır olan 19. yü zyılda pek çok örnek vermi Ŗtir. Bunlardan biri yazarı belli olmayan *Tercümânnâme* adlı münŖeat mecmuasıdır. 8 Temmuz 1834 tarihinde yazımı tamamlanan *Tercümânnâme* Türkçe ö Ğrenmek isteyen yabancı misyon Ŗefleri ve tercümanlarına Türk diliyle mektup ve resmî yazıların nasıl yazılaca ğını ö Ğretmek maksadıyla yazılmı Ŗtır. Ünik nüshası Philadelphia Amerikan Felsefe Derne ği Kütüphanesi'nde yer alan eserin muhtevası a ğırlıklı olarak elçi, konsolos veya baylos gibi yabancı bir devlet görevlisi tercümanının a ğzından Ŗeyhülislam, vezir, vali, kethüda, gümrük emini, kadı vb. Osmanlı devlet görevlilerine yazılmı Ŗ mektup ve arıza taslaklarından olu Ŗmaktadır. Taslaklar dı Ŗında yabancı elçilikler tarafından kaleme alınmı Ŗ ya da Osmanlı makamlarınca dı Ŗ misyonlar hakkında yazılmı Ŗ takrir, tezkere, antla Ŗma ve arıza örnekleri içermektedir. Bazı yerlerde gayrimüslim tercümanların veya yabancı bürokratların yararlanmasın için Türkçe selamla Ŗma, hâl hatır sorma ve dua gibi gündelik diyalog kalıplarını bildirmekte, kar Ŗılıklı konu Ŗmada sohbeti açmak için sarf edilebilecek Türkçe cümle örneklerine yer vermektedir. Yabancılara Türkçe ö Ğretiminde münŖeat mecmualarından da yararlanıldı ğını göstermesi a çısından özgün bir eser hüviyeti ta Ŗımaktadır. *Tercümânnâme* Osmanlı Devleti ile yabancı ö lkeler arasında ge çen antla Ŗma, ferman, takrir, tezkere vb. pek çok belge içermesi yönüyle Türk diplomasi tarihi için de önemli veriler sunmaktadır. Bu makalede *Tercümânnâme* adlı münŖeat mecmuası tanıtılmı Ŗ, *Tercümânnâme*'nin Türkçenin yabancı dil olarak ö Ğretimi ve Türk diplomasi tarihi için önemi irdelenmi Ŗ, yabancılara Türkçe ö Ğretimi hususiyeti ta Ŗıyan ilk 47 sayfasının çeviri yazılı metni ilim âlemiyle payla Ŗılmı Ŗtır.

ABSTRACT

Keywords

MünŖeat magazine, fancy prose, Ottoman prose, teaching Turkish to foreigners.

MünŖeat magazines, which are among the important types of works of Turkish literature, provided many examples in the 19th century, the last century in which the Ottoman Empire continued its existence. One of these is the münŖeat magazines called *Tercümânnâme*, whose author is unknown. Completed on July 8, 1834, *Tercümânnâme* was written to teach foreign mission chiefs and translators who wanted to learn Turkish how to write letters and official correspondence in the Turkish language. The content of the work, the unique copy of which is in the American Philosophical Society Library in Philadelphia, consists mainly of drafts of letters and petitions written by a foreign official such as an ambassador, consul or a bailiff to Ottoman state officials such as the sheikh-ul-islam, vizier, governor, chamberlain, customs officer, judge, etc. In addition to drafts, it contains examples of memorandums, memoranda, treaties and petitions written by foreign embassies or by Ottoman authorities regarding foreign missions. In some places, for the benefit of non-Muslim translators or foreign bureaucrats, it reports daily dialogue patterns in Turkish such as greetings, asking after people's health and prayers, and includes examples of Turkish sentences that can be used to open up a conversation. It is an

original work as it shows that münşeât magazines were also used in teaching Turkish to foreigners. Tercümânnâme also provides important data for the history of Turkish diplomacy, as it contains many documents such as treaties, decrees, memorandums, etc. between the Ottoman Empire and foreign countries. In this article, the münşeât of magazines called Tercümânnâme was introduced, the importance of Tercümânnâme for teaching Turkish as a foreign language and the history of Turkish diplomacy was examined, and the written text of the first 47 pages, which are specific to teaching Turkish to foreigners, was shared with the scientific community.

Atf/Citation: Donuk, S. (2024), "Yabancılara Türkçe Öğretimi Maksadıyla Oluşturulmuş Bir Münşeât Mecmuası: Tercümânnâme", *Littera Turca, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 10/4, 477-515.

Sorumlu yazar/Corresponding author: Suat DONUK, suatdonuk@hotmail.com

GİRİŞ

İnşa ilminin kurallarına uygun olarak resmî veya gayriresmî yazışmada nasıl bir ifade ve üslup kullanılacağını izah eden (Haksever 1995: 17), mektup taslaklarını ve daha önce yazılmış mektup örneklerini sunan münşeât mecmualarının Türk edebiyatındaki varlığı çok eski zamanlara dayanmaktadır. İlk emsallerine Selçuklular devrinde rastlanan münşeât mecmuaları (Köymen 1951: 537) Osmanlı Devleti'nin tarih sahnesine çıkmasından sonra da Türk resmî veya gayriresmî yazışma literatürünün temel unsurları olarak varlıklarını sürdürmüştür. Hatta Osmanlı sahası Türk edebiyatının divanlar, mesneviler, biyografik eserler gibi başat türleri arasında var olagelmıştır. Bu varoluş Osmanlı İmparatorluğu'nun egemenliğini sürdürdüğü son asır olan 19. yüzyılda bile güçlü bir biçimde devam etmiştir.

19. yüzyılın önemli münşeât mecmualarından biri İbrahim Giriftar'ın (ö. [?]) III. Selim (ö. 1223/1808) zamanına ait çok sayıda resmî yazışmayı topladığı *Münşeât-ı Giriftâr* adlı eseridir. İbrahim Giriftâr, *Münşeât-ı Giriftâr*'ın dibacesine kâtipliğin önemini vurgulayıp kâtiplerin uyması gereken kitabet kurallarını sıralayarak başlamıştır. Daha sonra eserin tertip usulüne dair bilgi vermiştir. Başa bir fihrist koyacağını, bu fihristi mûsikîdeki 12 makama karşılık olarak 12 bâba ayıracağını ve bu bâblara 199 resmî yazı yerleştireceğini bildirmiştir. Eserin bâblarını şu şekilde tanzim etmiştir: 1. Bâb: III. Selim'e sunulan arz-ı hâller 2. Bâb: Valide sultanlara, şehzadelere yazılan arz-ı hâller 3. Bâb: Sadrazamlara sunulan yazılar 4. Bâb: Şeyhülislama sunulan yazılar 5. Bâb: Kapudan-ı Derya Gâzî Hüseyin Paşa'ya sunulan yazılar 6. Bâb: Vezirlere sunulan yazılar 7. Bâb: Ulema ve meşayihe sunulan yazılar 8. Bâb: Rical-i devlete sunulan yazılar 9. Bâb: Babaya, anneye, aile fertlerine ve dostlara yazılan mektuplar 10. Bâb: Evlâda, yârâna, küçük biradere ve hizmetkâra yazılan mektuplar 11. Bâb: İtknâme, temessük, kâime ve iltizam gibi resmî yazılar 12. Bâb: Müslüman olmayan kişilere, sarraflara ve bezirganlara yazılan mektuplar. Sondaki tetimmeye göre *Münşeât-ı Giriftâr*'ın tamamlanma yılı 1222/1807-08'dir (Gültekin 07.09.2024).

19. yüzyılın *Divan* sahibi sanatçılarından biri olan Ahmed Sadık Ziver Paşa'nın (ö. 1278/1862) da *Münşeât* adlı bir eseri vardır. Ziver Paşa özellikle Hâlet Efendi (ö. 1822) ve Ağa Hüseyin Paşa'nın (ö. 1849) kâtipliklerini yaptığı sıralarda kendi ya da kâtipliklerini yaptığı kişiler adına yazdığı bazı resmî yazıları ve mektupları toplamış, bunları *Âsâr-ı Ziver Paşa* adını verdiği *Dîvân*'ının sonuna *Münşeât* başlığı altında eklemiştir. Bu münşeâtların sayısı altmış ikidir. Münşeâtların türleri genel olarak tebriknâme, teşekkürnâme, taziyetnâme, tesliyetnâme ve tavsiyenâme

tezkereleri; mukaddime; mütâlanâme; arz-ı hâl; muhtelif konulardaki arzular, kâimeler ve mektuplardır (Arslan 07.09.2024).

Ahmed Rasim'in (ö. 1932) *İlâveli Hazîne-i Mekâtîb Yahud Mükemmel Münşeât* adlı kitabı ilgili yüzyıla ait başka bir münşeât mecmuasıdır. İstanbul'da Şirket-i Mürettibiyye Matbaası'nda 1318/1900 yılında basılan eserin 1-195 sayfalarında gayriresmî, 196-200 sayfalarında ise resmî mektuplar yer almaktadır. *İlâveli Hazîne-i Mekâtîb*'de yer alan mektup türleri şöyledir: yılbaşı ve bayram tebrikleri, rütbe, nişan, memuriyet gibi tebrikler; taziye, tesliyet, teşekkür, mazeret, takdir-tazir, tavsiye, iftiraknâme mektupları; tezkereler; davetnâmeler. Ahmed Rasim bu mektup türlerinin önce özellikleri, nasıl ve niçin yazıldıkları hakkında bilgi vermiş sonra da mektup örnekleri paylaşmıştır (Çalışkan 2012: 32-33). *İlâveli Hazîne-i Mekâtîb Yahud Mükemmel Münşeât* Fransız edebiyatının Fenelon, Volter vb. meşhur isimlerine ait mektupların Türkçeye tercümelerini ihtiva etmesiyle diğer münşeât mecmualarından ayrılmaktadır.

Sultan Abdülaziz (ö. 1876) döneminde yaşamış Sahaf el-Hâc Nuri Efendi'nin (ö. 1302/1884-85) *Münşeât-ı Azîziyye fî Âsâr-ı Osmâniyye* adlı eseri yüzyılın önemli münşeât mecmuaları arasında yer almaktadır. İlk baskısı 1284/1867-68 senesinde İstanbul'da Vezir Hanı Matbaası'nda yapılan *Münşeât-ı Azîziyye* sanatlı mektupların yanı sıra çok farklı amaçlarla kaleme alınmış yazılar da ihtiva etmektedir. Mâlîye ile ilgili kısa yazışma örnekleri de içeren *Münşeât-ı Azîziyye* mekteplerde ders kitabı olmak üzere hazırlanmıştır. Mukaddimede Sahaf el-Hâc Nuri Efendi inşanın şiirle münasebeti bulunması, ikisinin de bir fen hükmünde olması gibi nedenlerle mecmuasına manzumeler de dahil ettiğini ifade etmiştir. *Münşeât-ı Azîziyye fî Âsâr-ı Osmâniyye*'de 126 gazel, 1 kasîde, 2 na't-ı şerîf, 1 muhammes, 1 kit'a , 1 rubâî, 16 şarkı, 1 mevzun mektup, 1 mersiye, 1 manzum temessük olmak üzere 151 manzum parça; 1 makâle, 1 vesâyânâme, 2 tesliyetnâme, 33 mektup, 1 şikâyetnâme, 2 letâif, 12 tezkire, 13 istifsâr-ı hâtir, 2 teşekkürnâme, 36 cevâbî yazı, 2 arıza, 13 tebriknâme, 3 arz-ı hulûs, 1 tâziyetnâme, 4 tavsiyenâme, 1 istifânâme, 3 tahrirât, 22 arz-ı hâl, 8 istid'a, 1 ubudiyetnâme, 3 pusula, 2 telgraf, 16 mâlî yazı (senet, havâle, kontrat, ciro vb.), 27 diğer yazılar (tâbirât, elkâb, tenbih, mâlumât, evsâf, mukaddime, hâttime) olmak üzere 209 mensur metin bulunmaktadır (Çalışkan 2018: 17-18).

Sultan II. Mahmud (ö. 1839) döneminde çeşitli kâtipliklerde bulunan Diyarbakırlı Süleyman Nazif Efendi'nin (ö. 1248/1832) (Yekbaş 07.09.2024) *Münşeât*'ı gazel, tesdis, tahmis, rubai vb. şiirleriyle birlikte Ankara Milli Kütüphane numara 06 Mil Yz A 3704'te kayıtlı bir mecmuada yer almaktadır. Taziye, teşekkür, mülatafe vb. içerikte on mektubun bulunduğu *Münşeât*, Süleyman Nazif'in şiirleriyle birlikte bir yüksek lisans tezi olarak neşredilmiştir (Araz 2020: 11-17).

Tepedelenli Ali Paşazâde Veliyüddin Paşa'nın (ö. 1819'dan sonra) oğlu Sırrı Paşa (ö. 1263) tarafından 1248/1832'de tebyiz edilmiş olan Hâcî Râsim Efendi'nin (ö. 1262/1846) *Münşeât*'ının bir nüshası İbnülemin Mahmud Kemal İnal'ın (ö. 1957) kütüphanesinde bulunmaktadır (Baştuğ 1999'dan akt. Gültekin 08.09.2024). *Münşeât-ı Hâcî Râsim*'de resmî ve husûsî mektup örnekleri bulunmaktadır. Eserin bir nüshası Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesi no. 598'de, diğer nüshası yine aynı kütüphanede no. 767'de kayıtlıdır (Gültekin 08.09.2024).

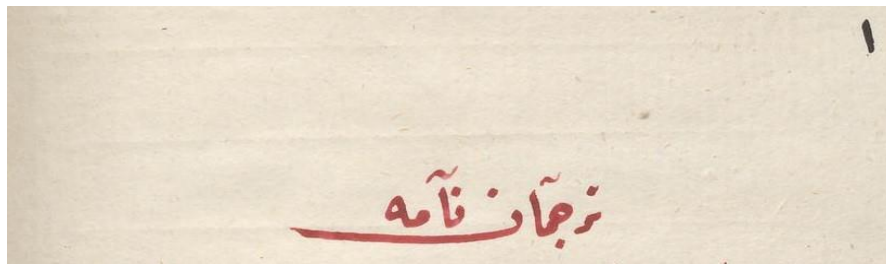
Ziya Paşa'nın (ö. 1180) *Güzide-i Münşeat*'ı, Nu'mân Mâhir'in (ö. 1843) *Münşeat-ı Nu'mân Mâhir Beyefendi*'si, Hasan Hıfzı'nın (ö. [?]) *Münşeat-ı Hukuk*'u, Manastırlı Mehmed Rif'at'in (ö. 1907) *Nüzhütü'l-münşeat*'ı 19. yüzyılda yazılmış münşeat türündeki diğer önemli eserlerdir (Şentürk ve Kartal 2011: 593).

İlgili yüzyılda yazılmış yazarı belli olmayan münşeat mecmuaları da bulunmaktadır. Bunlardan biri *İnşa-yı Cedit* ismini taşımaktadır. 1859 yılında Mısır Bulak Matbaası'nda basılan *İnşa-yı Cedit*'in mukaddimesinde bildirildiğine göre bu münşeat mecmuası yazışmalarda bilinmesi ve uygulanması gereken kuralları ve kullanılması icap eden kelimeleri bilmeyen kişiler için kılavuz olarak hazırlanmıştır. *İnşa-yı Cedit*'te mukaddimeden sonra resmî yazışmalarda padişaha ve diğer devlet büyüklerine karşı kullanılması gereken hitap sözleri ve elkab sıralanmış, yazı türleri örnekleriyle devam edilmiştir. Bu mecmuada çeşitli yazı ve mektup türlerinin açıklamaları değil örnekleri yer almaktadır. Eser bu yönüyle bilgi içeren bir çalışma olmaktan ziyade çeşitli yazı emsallerinin bulunduğu bir münşeat antolojisi görünümündedir (Doğan 2011: 328-329).

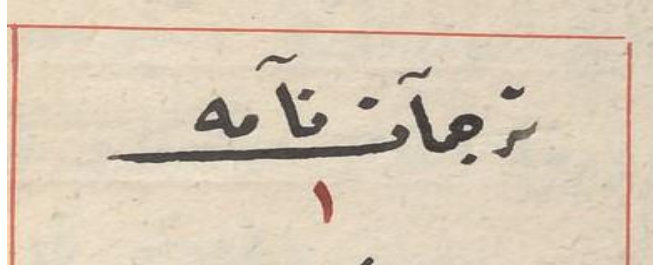
19. yüzyılda yazılmış yazarı belli olmayan bir münşeat mecmuası da *Tercümânnâme* adını taşımaktadır. Ünik nüshası Philadelphia Amerikan Felsefe Derneği Kütüphanesi no. Mss 494.9 T841'de kayıtlı olan bu eserin yazımı 8 Temmuz 1834 tarihinde tamamlanmıştır. *Tercümânnâme* yabancılara Türkçe öğretimi saikiyle kaleme alınması yönüyle özgün bir münşeat mecmuası görüntüsü vermektedir. Bu makalede *Tercümânnâme* adlı münşeat mecmuası tanıtılacak, *Tercümânnâme*'nin Türkçenin yabancı dil olarak öğretimi ve Türk diploması tarihi için önemi irdelenecek, yabancılara Türkçe öğretimi hususiyeti taşıyan ilk 47 sayfasının çeviri yazılı metni ilim âlemiyle paylaşılacaktır.

1. Adı

Yazma nüshanın zahriyesinde yer alan mukaddimede herhangi bir eser adı zikredilmemiştir. Eserin metni "Tercümânnâme" başlığı ile başlamaktadır (bk. Resim 1). *Tercümânnâme* ismi mukaddimeden hemen sonra gelen fihristte de yer almaktadır (bk. Resim 2). Eser muhtemelen bundan dolayı kütüphane kataloğuna *Tercümânnâme* ismiyle kaydedilmiştir.

Resim 1

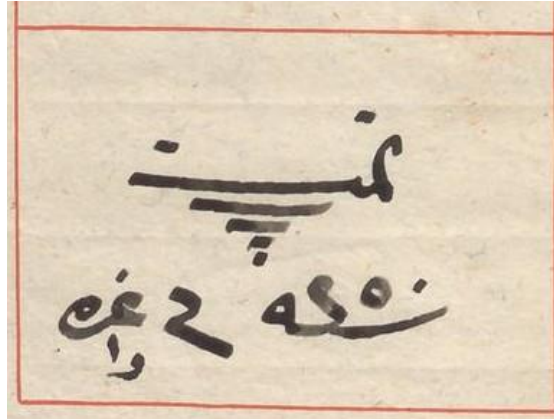
Resim 2

2. Yazarı

Tercümânnâme'nin yazarı mukaddimede kimliğini bildirmemiştir. Metin boyunca kendisini tanıtacak bir ibare kullanmadığı gibi temmet kaydında da ismini zikretmemiştir. Mukaddimede yer alan “Müddet-i medîde ba’zî dostânüñ hîdmet-i kitâbetlerinde ve câ-be-câ ekbâd-pâre-i evlâd-ı nâzeninlerin ta’lîm-i fenn-i imlâ vü inşâda şarf-ı mâ-ğaşal-ı kudret idük. İçlerinden tağşîl-i fenn-i hüner ü ma’rifet eyleyen zâtların ekserisi hîdmet-i beyne’d-devleteyn ile kesb-i imtiyâz iderler idi. Hürmetlü ilçi begler ve tercemânân ve ba’zî beg-zâdegân cenâbları dañi ... (1b)” ibarelerinden müellif hakkında sadece uzun süreler kâtiplik yaptığı, bazı tanıdıklarının çocuklarına yazı yazma dersleri verdiği, bunların içerisinde devletler arasında hizmet görevi gören elçi, tercüman, beyzade gibi şahsiyetler bulunduğu çıkarımı yapılabilmektedir.

3. Yazılış Tarihi

Tercümânnâme'nin mukaddimesinde ve temmet kaydında herhangi bir yazım tarihi bildirilmemiştir. Bununla birlikte fihristte en son yere gelen kısma “Temmet fî ğurre’i Rebî’ü’l-evvel sene 250” yazılmıştır (bk. Resim 3). Bu kayıttan eserin yazımının 1 Rebiülevvel 1250 (8 Temmuz 1834) tarihinde tamamlandığı anlaşılmaktadır.

Resim 3

4. Nüsha Tavsifi

Tercümânnâme'nin yazma nüshası Philadelphia Amerikan Felsefe Derneği Kütüphanesi Mss 494.9 T841 numarada kayıtlıdır. Yazma nüsha ebru desenli mukavva ciltlidir. Sırtı siyah meşin kaplıdır. Filigranlı Avrupa kâğıt kullanılmıştır. Özenli ve okunaklı bir rik'a hat ile yazılmıştır. 15 satırlı 117 sayfadır. Söz başları kırmızı, diğer yerler siyah mürekkeplidir. Ser-levhasız ve cetvelsizdir. Takibe kaydı vardır. Varak numarası yerine sayfa numarası tercih edilmiştir. Baştaki fihriste sayfa numarası verilmemiştir. Sayfa numaraları eserin başladığı yerden itibaren verilmiştir. Zahriyede yer alan İngilizce nota göre 19 Şubat 1836'da John Porter Brown tarafından Amerikan Felsefe Derneğine bağışlanmıştır. Zahriyeden sonra iki buçuk sayfalık bir mukaddime gelmektedir. Boş bir sayfayı iki sayfalık bir fihrist takip etmektedir. İki sayfalık boşluktan sonra *Tercümânnâme* metni gelmektedir. Metin "Temmet" ibaresiyle sona ermektedir. Bunun dışında bir ketebe veya istinsah kaydı bulunmamaktadır. Metnin bitiminden sonra üç boş sayfa daha vardır.

Baş: Sebeb-i Tahrîr-i Mecmûa İnest müddet-i medîde ba'zı dostânun hidmet-i kitâbelerinde ve câ-be-câ ...

Son: ... teveccühât-ı seniyyeleri sezâvâr buyurulmak bâbında emr ü fermân ilâ âhirihi hazretlerinündür.

5. Yazılış Nedeni

Makale konusu eserin yazma nüshanın zahriyesinde yer alan mukaddimesi ağırlıklı olarak yazılış sebebini açıklamaktadır. Bu nedenle "Sebeb-i Tahrîr-i Mecmû'a İnest (1b)" başlığı taşıyan mukaddime şu şekildedir:

Müddet-i medîde ba'zı dostânun hidmet-i kitâbetlerinde ve câ-be-câ ekbâd-pâre-i evlâd-ı nâzeninlerin ta'lim-i fenn-i imlâ vü inşâda şarf-ı mâ-âşal-ı kudret idük. İçlerinden taḥşîl-i fenn-i hüner ü ma'rifet eyleyen zâtların ekserisi hidmet-i beyne'd-devleteyn ile kesb-i imtiyâz iderler idi. Hürmetlü ilçi begler ve tercemânân ve ba'zı beg-zâdegân cenâbları daḥi elzem ü ehemm olan ḥuşûsâtlarına âşinâ olmak kendülerine lâzimededen olmağın benâ-ber-in kemâl derecede taḥşîl buyurmuşlar ise de mûmâ ileyhüm cenâbları ḥayr-ḥ'âhân zâtlar olduklarından millet-i Mesîhiyye'nün lisân-ı Türkî taḥşîline ve okuyup yazmaçlık ḥuşûsına meyl ü rağbetlerin tezyîd ve taḥşîli ḥuşûsında sühûlet ne vech-le ḥuşûl-pezîr olur, diyü bu ḥuşûş cây-gîr-i zamîrleri idügi teferrüs olındıkda cenâb-ı mîrânelerine dâ'ir olan maşlahatları ta'lim eylemekde fâ'ide-i vefîre nümâyân ise de ḥaṭṭ-ı dîvânî oldığından okunmaçda mübtedîye şu'ûbet ve rik'a ile yazıldıkda sühûlet der-kâr olmağın fermânlar ve takrîrler ve sâ'ir elzem ü ehemm olan mekâtibât u ḥuşûsât rik'a ile tahrîr ü tertîb ü tanzîm olinmişdur ki ba'de'l-yevm Türkî okunmaç murâd olındıkda hem lisân ve maşlahata vukûf taḥşîli ikisi birden ḥuşûle getirilerek o vaçtde çok şey añlayup fâ'ide-i kesîre ḥâşîl kılalalar. Ve hem eskiden olan ḳabaca şoḫbetler ile memlû 'avâm-ı nâsuñ beynlerinde fûrûḫt olinan çârsû inşâları mübtedînün pâk olan zihnerini ḳapayup andan hüner taḥşîli şöyle ṫursun, bildigini daḥi gâ'ib itmek melḥûz oldığından işbu şüretle tertîb ve bu mecmû'a tahrîrine ibtidâr olinmişdur. Vâḳi' olan ḳuşur u kûsür ve sehv ü ḫalelimizi ḳalem-i 'inâyetleriyle taḫşîḫ ü ikmâl buyurup ṫa'n u teḫnî'e sezâvâr görmeyeler (2a-b).

Mukaddime günümüz Türkçesine şu şekilde çevrilebilir: "Müellif uzun müddettir kâtiplik yapmakta ve bazı dostlarının çocuklarına mektup ve resmî yazı kaleme alma sanatını öğretmektedir. Kendisinden eğitim alan kişilerin çoğunluğu iki devlet arasında çalışarak hizmet sunmaktadır. Elçiler, tercümanlar ve beyzadelerin [işlerinin gereği

olan] önemli bilgileri öğrenmeleri kendileri için elzem olduğu için sağlam bir eğitim almışlardır. Söz konusu zevat [devletin] iyiliğini isteyen kişilerdir. [Bu zevatın] Hristiyanların Türkçe öğrenme ve [bu dilde] okuyup yazma arzularını arttırmak [istedikleri] ve “[Hristiyanların Türkçe] öğrenmeleri ne şekilde kolay olur?” diye düşündükleri anlaşıldı. Onların makamlarına dair olan [yazı] işlerini öğrenmelerinde çok fayda vardır. Ancak [belgeleri] divânî tarzı hat ile yazılmıştır. [Bu hat] yeni başlayan birine zor gelmektedir. [Belgeler] rik’a hattı ile yazıldığında ise [okunması] kolaydır. Bu nedenle fermanlar, takrirler ve diğer önemli mektup ve belgeler rik’a hattı ile [yazılıp bu münşeât mecmuası] tertip edilmiştir. Bugünden sonra Türkçe okumak istendiğinde hem dile ve işin özüne vukufiyet, ikisi birden hasıl olup [okuyanlar] o vakitte çok şey anlayıp çokça fayda elde ederler. Hem de sıradan insanların arasında satılan kaba anlatımlarla dolu çarşı yazılarından [müteşekkil eski mektuplar] yeni başlayanların temiz olan zihinlerini kapayıp onlardan bilgi tahsil etmek şöyle dursun, onların bildiklerini dahi unutmaları mümkün olduğundan bu şekilde bu mecmuanın yazımına başlanmıştır. [Okurlar] kusur ve hatalarımızı iyilikle düzelterip tamamlayarak [bizi] kınamaya yaraşır görmesinler.”

Bu anlatımlardan anlaşıldığına göre Osmanlı Devleti’nde bulunan yabancı elçi, tercüman ve diğer gayrimüslimlerin Türkçe öğrenmek istemeleri üzerine Türk diliyle mektup ve resmî yazıların nasıl yazılacağına öğretilmesi amacıyla *Tercümânnâme* kaleme alınmıştır. Nitekim bir sonraki başlıkta ayrıntılı bir şekilde üzerinde durulacağı üzere *Tercümânnâme*’nin muhtevası elçi, konsolos veya baylos gibi yabancı bir devlet görevlisi tercümanının ağızından şeyhülislam, vezir, ordu komutanı, vali, vali kethüdası, gümrük emini, voyvoda ve kadı gibi Osmanlı devlet görevlilerine yazılmış mektup ve arıza örneklerinden oluşmaktadır. Müellif eserin sekizinci başlığı olan Suver-i Muhtelif’e de bu durumu “Fransız konsolosları şarafından tercümân vesâletiyle vâliye ve kethüdâsına ve gümrük ümenâsı ve voyvodagân ve sâ’ir ağavâta ve kuzâta ‘arz eyledikleri ahvâl ve ‘arz-ı hulûş ve tebrîk-i mansıp ve tebrîk-i ‘ıyd ve tehniye-i evlâd ve istifsâr-ı hâtıra dâ’ir kelimât-ı müctemî’adur ki maḥallinde icrâ olunur (s. 4).” cümlesiyle ifade etmektedir.

6. Muhtevası

Tercümânnâme’nin yukarıda metni ve dil içi çevirisi verilen mukaddimesi eserin metninden bağımsız olarak fihristin öncesine konulmuştur. Fihristten sonra *Tercümânnâme* başlığı ile eserin metni gelmektedir. Metin herhangi bir izahat olmaksızın, eser adının hemen altına “Şeyhül’-islâm Efendiye Tehniyedür” başlığı yazılmak suretiyle mektup ve arıza taslakları ile başlamaktadır. Burada resmî veya gayriresmî belge taslaklarının hiyerarşik bir şekilde sunulduğu görülmektedir. Şeyhülislam’a sunulan arızayı vezirler ve serdar-ı ekremlere takdim edilenler takip etmektedir. Osmanlı devlet protokolünün zirvelerinde yer alan bu şahsiyetlerden sonra daha alt seviyede bulunan vali, vali kethudası, gümrük emini, voyvoda, kadı ve farklı görevlerdeki ağalara verilen yazı taslakları gelmektedir. Muhtemelen elçi, konsolos ve bayloslar daha çok bu sınıftaki devlet görevlileriyle muhatap oldukları için *Tercümânnâme*’deki mektup örneklerinin çoğunluğunu bunlar meydana getirmektedir. Nitekim yazar 3. sayfada vezirlere yazılacak “Taziye” mektubu örneğinden sonra 4. sayfada “Suver-i Muhtelif” başlığını açarak vali ve protokolde daha aşağıda yer alan Osmanlı devlet adamlarına sunulacak ahvâl, arz-ı hulûş, mansıp tebriği, bayram kutlaması, doğum tebriği ve hâl hatır sorma içerikli yazı emsallerine geçeceğini bildirmektedir. Akabinde mektuptan

ziyade arıza denebilecek kimi oldukça kısa kimi orta hacimde yazı taslaklarını sunmaktadır. Bu kısımda yer alan başlıklar ve içeriklerinin izahı şu şekilde sıralanabilir:

Şüret-i istifsâr: Konsolosun [vâlîye] hâl hatır sorması

Vâlîye bir hüşûşdan istifsâr: Konsolosun vâlîye sunulan dilekçenin durumunu sorması

Vâlîye recâ: Konsolosun validen bir hususun tanzimi ricası

DİĞER recâ: Baylosun bir gemi kaptanı davasını ahdnâme-i hümâyûn gereğince vâlînin kendi huzurunda re'y-i ma'kûl üzere çözmesi ricası

Şüret-i diğER ağalara ihbâr: Baylos'un vâlîye "Şu gelen kalyon İzmir ve Sakız'a varıp gene bu tarafa gelecektir. Yapılması gereken bir şeyler varsa haber ver." diye tercümanı göndermesi

İstihbâr için: Konsolos'un vâlîye hükümdar katından eğer bir haberleri varsa kendisine bildirmesini istemesi

DİĞER istihbâr için: Konsolos'un vâlîye "Dün çukadar ile mutluluk verici bir haber geldiye bu duacınıza da ifade edin." diye haber yollaması

Şüret-i niyâz: Konsolos'un bir reâyânın ailesiyle kendisine iltimas etmesi nedeniyle vâlîden reâyânın davasını şeriatin verdiği izinle çözmesini istemesi

Vâlîye tehniye-i mansıb: Konsolosun göreve atanan vâlîyi kutlama için ziyaret etmek istemesi ve ziyaret tarihini sorması

Bir ağaya tehniye-i mansıb: Baylosun tercümanını bir ağanın mansıba atanmasını tebrik için vekaleten göndermesi

DİĞER tehniye-i mansıb: Baylosun bir devletlinin mansıbını tebriği

DİĞER: Konsolosun bir devletlinin mansıbını tebriği

DİĞER: Fransa konsolosunun bir devletlinin mansıbını tebriği

DİĞER: Konsolosun bir devletlinin mansıbını tebriği

DİĞER: Konsolosun bir devletlinin mansıbını tebriği

DİĞER: Konsolosun bir devletlinin mansıbını tebriği

Tercümānuñ kendü tarafından i'tizār: Tercümanın bir devletliye hatamız varsa affola, diye ricası

Baylos tarafından istizān: Baylosun ziyaret için bir devletliden izin istemesi

İstizān-ı ziyāret: Konsolosun ziyaret için bir devletliden izin istemesi

İstizān-ı muvāşalat: Konsolosun ziyaret için bir devletliden izin istemesi

DİĞER istizān: Konsolosun ziyaret için bir devletliden uygun zamanı sorması.

DİĞER istizān-ı muvāşalat: Baylosun gizli bir konuyu konuşmak üzere ziyaret için bir devletliden izin istemesi

DİĞER: Konsolosun bir devletliden ikinci vakti için görüşme izni istemesi

Vâlîye varmak için kethüdâsına tercümânun ifâdesi: Baylosun vâlî ile sonraki gün kuşluk vaktinde görüşmek isteğini kethüdaya bildirmesi

DİĞER: Konsolosun vâlî ile görüşme izni ve buluşma zamanı belirlenmesi ricası

Vâlî kethüdâsına varmak için: Baylosun vâlî kethüdâsıyla görüşme izni talebi için tercümanını göndermesi

DİĞER: Baylosun bir devletliyle görüşmek izni istemesi

DİĞER: Baylosun bir devletliyle görüşmek izni istemesi

DİĞER: Baylosun bir devletliyle görüşmek izni istemesi

Şüret-i istizân: Baylosun bayram tebriğine gelmek için izin istemesi

DİĞER: Baylosun bir paşayla görüşmek izni istemesi

Devlet-i ‘Aliyye tarafından meserret haber geldükde: Baylosun çukadar ağa ile gelen hayırlı haberleri alması üzerine devletli efendiye mutluluğunu ifade etmesi

DİĞER: Konsolosun Âsitâne-i Saâdet’ten mutluluk verici haberler gelmesi üzerine memnuniyetini dile getirmek için tercümanı göndermesi

DİĞER: Baylosun Âsitâne-i Saâdet’ten mutluluk verici haberler gelmesi üzerine memnuniyetini dile getirmek için tercümanı göndermesi

İstihbâr için: Devletli efendinin Âsitâne-i Saâdet’e gönderdikleri çukadar ile konsolosun / baylosun mektubu da gitmiştir. Mektubun ulaştığına dair bir haber alınmamıştır. Devletliye gelen mektuplarda bir işaret varsa konsolosa / baylosa bildirilmesi ricası

Tehniye-i ‘ıyd için istizân: Baylosun bayram tebriğine gelmek için izin istemesi

DİĞER: Konsolosun bayram tebriğine gelmek için izin istemesi. Konsolos yakın zamanda oruç tutacaktır. Bir gün öncesinden gelip bayramı kutlayabilir.

DİĞER: Konsolosun bir gün sonra bayram tebriğine gelmek için izin istemesi.

Kethüdâya şüret-i ifâde: Konsolosun kethüda ağa efendiye önceki gün talep ettikleri hususu sorması

DİĞER: Baylosun kethüdanın vâlîye ifade edeceği hususu tamamlayıp tamamlamadığını sorması için tercümanını göndermesi

Bu daği tercümânun kendi ifâdesi: Tercümanın “Vâlînin himmetleriyle söz konusu husus yerine getirilir. Ancak siz de unutmayıp yeri geldikçe hatırlatın.” diye kethüdaya ricası

DİĞER: Kethüdadan her konuda destek talebi

Dīger: Kethüdaya methiye

Dīger: Kethüdaya methiye

Dīger: Kethüdaya tüccarlar üzerinden methiye

Dīger: Kethüdaya methiye

Dīger: Kethüdaya methiye

Dīger: Kethüdaya methiye

Maḥall-i Su'āle Ba'zı Mükālemāt: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Dīger: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Dīger: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Dīger: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Dīger: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Dīger: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Dīger: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler

Ḥaste ḥāṭırı su'āl itmek şūreti: Konsolosun devletli efendinin rahatsızlığını duyması üzerine geçmiş olsuna tercümanını göndermesi

Dīger: Konsolosun devletli efendinin rahatsızlığını duyması üzerine geçmiş olsuna tercümanını göndermesi, "Doktor lazımsa gönderelim." diye teklifi

Tercümān kendi tarafından: Konsolosun devletli efendinin rahatsızlığından duyduğu üzüntüyü tercümanın dile getirmesi

Dīger: Konsolosun devletli efendinin rahatsızlığından duyduğu üzüntüyü ve "Bir emriniz var mı?" diye sormasını tercümanın dile getirmesi

Ḥaste şihḥat bulduḡda tehniyedür: Konsolosun devletli efendinin iyileştiğini işitmesinden dolayı duyduğu sevinç üzerine tercümanı göndermesi

Dīger: Konsolosun devletli efendinin iyileştiğini işitmesinden dolayı duyduğu sevinç

Dīger: Konsolosun devletli efendinin iyileştiğini işitmesinden dolayı duyduğu sevinç üzerine tercümanı göndermesi

Dīger: Konsolosun devletli efendinin iyileştiğini işitmesinden dolayı duyduğu sevinç üzerine tercümanı göndermesi

Dīger: Baylosun devletli efendinin iyileştiğini işitmesinden dolayı duyduğu sevinç üzerine tercümanı göndermesi

Tehniye-i vilādet rütbesine göre: Konsolosun devletli efendinin bir kızı olması nedeniyle tebrik için tercümanı göndermesi

DİĞER tehniye-i vilâdet: Konsolosun devletli efendinin bir oğlu olması nedeniyle tebrik için tercümanı göndermesi

Ba'zı Münâsebetle Söylenecek Sözler: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler (Gemiler bu aralar gelmiyor, haber alınamıyor)

DİĞER: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler (Hiçbir yerden haber gelmiyor)

DİĞER: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler (Çok zamandır meyve bulunmuyor, balık çıkmıyor.)

DİĞER: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler (Kimse gelmiyor, haber alınamıyor.)

DİĞER: Karşılıklı Türkçe konuşmada sarf edilecek cümleler (Hiç havadis yok.)

Bu daği kuzât u nüvvâba dâ'ir huşûşât: Konsolosun kadı / nâib efendiye sağlığını sorması

DİĞER: Fransa konsolosunun kadı / nâib efendinin hatırını sorması ve emr-i hümâyûnun sicille kaydedilmesini ricası

DİĞER: Elçi bey tarafından gönderilen konsolosun kadı / nâib efendiden filan madde için yeniden çıkmış emr-i hümâyûnun sicille kaydedilmesini ricası

DİĞER: Baylosun Fransız vatandaşlarına filan madde için çıkan fermanı kadı / nâib efendinin imzalamasını istemesi, zîrâ Âsitâne'ye gönderilip yenilenecek

DİĞER: Fransa konsolosunun kadı / nâib efendiden bir fermanın örneğini çıkartıp imzalamasını istemesi, zîrâ konsolos o fermanı elçiye gönderip Devlet-i Aliyye'den yenilenmesini ve uygulanmasını talep edecek

DİĞER: Baylosun kadı / nâibden bir tüccarlarının bir kişiyle olan davalarını şeriatin verdiği izinle görüp memnun edilmeyi ricası

DİĞER: Konsolosun tercümanı kadı / nâibe "Bu davada eğer şahitler âdil Müslümanlar ise güvenilirlikleri soruşturulduktan sonra dava dinlensin. Yoksa ahitnâme-i hümâyûn gereğince 4000 akçeden fazla olan bu davayı Âsitâne-i Saâdet'te gördürürüz." mesajını vermek için göndermesi

DİĞER: Baylos'un tercümanı kadı / nâibe "Bu davayı Âsitâne-i Saâdet'e havale eder, burda gördürmezdik. Ancak cenâbınıza olan mahabbetimizden dolayı burada dava dinlenmesine izin verdik ki size faydası olsun." mesajını vermek için göndermesi

DİĞER: "Bu davanın burada görülmesini ben istedim. Yoksa tüccar, elçi beye gördürmek istiyordu." mesajı

Bu daği çektiri beglerine ve voyvodalara: Konsolosun kadı / nâibden bir gemi kaptanının uğradığı sıkıntıyı kolaylıkla çözmesini ricası

DİĞER: Devletli efendiye "Bundan önce gemilerimiz geldikçe efendilerimize hediye verdiklerinde yazıcıya da verilegeldiği için bu defa yazıcıyı mutlu etsinler." mesajının gönderilmesi

DİĞER: Fransa konsolosunun "Bu hususta hatırımız için yardımcı olsun. İnşallah iyilik unutulmaz." mesajını göndermesi

Voyvoda ağaya: Fransa konsolosunun “Reâyâdan filan kişi kendi taraflarında olmakla ailesiyle gelip feryat etti. Fukaradan olan bu kişinin hâline merhamet edip kendisine yol açın. Fakirin duasını alıp bize iyilik yapın.” mesajını tercümanla göndermesi

Diger şefâ’at: Konsolosun “Şu fukaraları ağlatmayın.” diye ricası

Diger: “Ağa hazretlerinden baylosa gelen çukadar saygısızlık ettiği için uyarılsın, bizimle olan dostluğun basit bir şey için bozulması reva değildir.” mesajı

Diger hâzinedâra: Ağa efendiye “Konsolosa hizmet eden filan kişi cizye için hapsedilmiş, hatırımız için saliverilsin.” mesajı

Şüret-i âşinâlık: Türkçe selamlaşma cümleleri

Diger: Türkçe hâl hatır sorma cümleleri

Diger: Türkçe hâl hatır sorma cümleleri

Cevâb-güne olan kelimât: Türkçe hâl hatır soranlara verilecek cevaplar

Diger cevâb: Türkçe hâl hatır soranlara verilecek cevaplar

Şihhat buldukdâ izhâr-ı sürür: İyileşen birine söylenecek Türkçe cümleler

Ahşamda olan şüret-i âşinâlık: Akşam zamanı Türkçe selamlaşma cümleleri

Diger: Türkçe karşılıklı gündelik konuşma cümleleri

Diger şüret paşaya: Devletli efendiye söylenecek Türkçe gündelik bir konuşma sözü

Diger: Devletli efendiye söylenecek Türkçe gündelik bir konuşma sözü

Diger: Devletli efendiye söylenecek Türkçe gündelik bir konuşma sözü

Paşanuñ kethüdâsına: Kethüdaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Diger: Kethüdaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Diger: Kethüdaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Ümerâdan birine: Bir ileri gelene söylenecek Türkçe gündelik konuşma sözü

Diger: Bir ileri gelene söylenecek Türkçe gündelik konuşma sözü

Bu şüret ancak paşayadur: Paşaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Diger: Paşaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Diger: Paşaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Diger: Paşaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Diger: Paşaya söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Dīger: Paşaya tercüman tarafından söylenecek Türkçe bir gündelik konuşma sözü

Bāzırgānlara Dā'ir Kelimāt: Tüccarlar hakkında söylenecek Türkçe cümleler

Dīger: Tüccarlar hakkında söylenecek Türkçe bir sohbet cümlesi

Dīger: Tüccarlar hakkında söylenecek Türkçe bir sohbet cümlesi

Dīger: Tüccarlar hakkında söylenecek Türkçe bir sohbet cümlesi

Dīger: Tüccarlar hakkında söylenecek Türkçe bir sohbet cümlesi

Dīger: Tüccarlar hakkında söylenecek Türkçe bir sohbet cümlesi

Ba'zı Hüşüş için Paşalara Şüret-i İfāde ve Ehemm ü Elzem olan Kelimāt: Konsolosun dile getirdikleri husus hakkında bir gelişme olmayınca söylenecek söz

Dīger: Baylosun sonraki gün görüşmeye gelmesi için izin esnasında söylenecek söz

Ṭarz-ı dīger: Konsolosun devletli efendiye daha önce gönderilen mühürlü kâğıt hakkında gizli görüşme talebinde söylenecek cümleler

Şüret-i dīger: Konsolosun bir hususun hâlinde devletli efendinin çabasından dolayı memnuniyetini ifadede sarf edilecek söz

Şüret-i āḥar: Konsolosun devletli efendiyle konuştuğu hususun Âsitâne-i Aliyye'den gelen yazıda yine bulunmasından dolayı nasıl davranılması gerektiğini görüşmek için izin istemede söylenecek cümleler

Ṭavr-ı dīger: Konsolosun önceki gün gönderdiği yazıda geçen hususun devletli efendi tarafından bir an önce yerine getirilmesi talebinde söylenecek söz

Ṭarz-ı dīger: Konsolosun daha önce görüşülen bir maddenin karara bağlanması için görüşme talebinde söylenecek cümleler

Şüret-i dīger: Konsolosun önemli bir hususu hemen görüşmek için izin talebinde söylenecek söz

Ṭarz-ı āḥar: Konsolosun daha önce "Beş güne kadar yerine getirilir." denilen hususu sormak için tercümanını gönderdiğinde söylenecek cümleler

Ṭavr-ı dīger: Konsolosun bir husus yerine getirildiği için devletli efendiyi övmeye söylenecek cümleler

Şüret-i āḥar: Konsolosun bir mühürlü kâğıdı tercüman dışında biriyle gönderdikten sonra devletli efendinin "Tercüman dışında biriyle gönderme." ikazı üzerine devletli efendiden özür dilemede söylenecek cümleler

Yazma nüshada burada "Temmet" yazılarak eserin bittiği bildirilmiştir ancak akabinde benzer içerikte anlatımlara devam edilmiştir. Muhtemelen eserin esasını oluşturan yabancı bir tercümanın istifadesi için hazırlanmış resmî belge veya mektup taslaklarının bittiği bildirilmiş, ardından yabancı elçilikler tarafından kaleme alınmış ya da

Osmanlı makamlarından yabancı misyonlar hakkında yazılmış Türkçe takrir, tezkere, antlaşma, mektup veya arıza örnekleri paylaşılmıştır. İlk dört örneği yabancı elçiliklerden Osmanlı Devleti makamlarına yazılan takrirlerin, geriye kalanları Osmanlı makamları tarafından yazılmış, hariciye nezareti bürokrasisini ilgilendiren resmî yazı suretlerinin bulunduğu bu kısmın başlıkları ve içerikleri şu şekildedir:

Şüret-i takrİR (s. 40): Elçinin Devlet-i Aliyye reayasından Dimitri ve Samuil isimli borçluların borcunu ödemesi hususunda Rumeli kadiaskerine takriri

Dİger takrİR (s. 41): Elçinin anlaşma gereği güvende olması gereken ve anlaşmaya aykırı olarak vergi talebi ve diğer kötü davranışlarla rencide edilen tebaaya birbiriyle dost iki ülke olarak emniyet sağlanması hususunda muhafıza ve diğer lazım gelenlere bir ferman yazılması talebini içeren takrir

Şüret-i âhârda takrİR (s. 42): Elçinin bir ticaret gemisinin İstanbul'dan çıkışı için izin belgesi talebini içeren takrir

Şüret-i takrİR (s. 43): Elçinin bir ticaret gemisi kaptanına uğrayacağı iskelelerde ticaret yaparken kullanmak üzere bir kaptanlık belgesi verilmesi talebini muhtevi takrir

Kapu tarafından hüşüş-ı vâkı'ayı takrİR (s. 43): Osmanlı sarayından Kaptan paşa ve Galata nâzırına yazılan Eski usule göre Galata civarında demir atması gerekirken Tersâne-i Âmire yakınlarına demirleyen Osmanlı Devleti müttefiki ülkelerin müste'men gemilerinin Tersâne-i Âmire'nin uzağına çekilmesi ve bir daha oraya yaklaştırılmaması emrini ve bu durumun söz konusu ülkelerin maslahatgüzarlarına bildirildiği bilgisini hâvî takrir

Tezkere-i şikâr (s. 45): Anadolu ve Rumeli'deki hadîka-i hassâ ve koru-i hümâyûn zâbitlarına yazılmış İstanbul'da ikamet eden bir elçinin dört nefer hizmetkârıyla ava çıktıklarında kendilerine müdahale edilmemesi emrini içeren tezkere

Şüret-i âhârda tezkere-i şikâr (s. 46): Anadolu ve Rumeli'deki hadîka-i hassâ ve koru-i hümâyûn zâbitlarına yazılmış bir müste'menin iki arkadaşıyla kasr-ı hümâyûn, kışla-yı şâhâne ve baruthâne-i âmireler dışındaki yerlerde ava çıktıklarında kendilerine müdahale edilmemesi emrini içeren tezkere

Dİger şüretde tezkere-i şikâr (s. 46): Anadolu ve Rumeli'deki hadîka-i hassâ ve koru-i hümâyûn zâbitlarına yazılmış bir müste'menin iki arkadaşıyla kasr-ı hümâyûn, kışla-yı şâhâne ve baruthâne-i âmireler dışındaki yerlerde ava çıktıklarında eğer iki arkadaşın avdan başka bir hareketleri olmazsa kendilerine müdahale edilmemesi emrini içeren tezkere

Sûret-i tezkere-i dîvânî (s. 47): İstanbul'da denizden yola çıkan bir sır kâtibinin hava muhalefeti nedeniyle kara yolculuğuyla devam etmesi gerektiğinde ücreti mukabilinde binek ayarlanması ve geçişinin sağlanması hususunda divandan verilen tezkere

Kapudanlık fermânı şüreti (s. 48): Osmanlı Devleti hükümdarı tarafından barış antlaşması imzalanmış bir ülkeye mensup bir ticaret gemisi kaptanı için yazılmış Osmanlı gemileriyle karşılaştığında kendilerine zarar verilmemesi hususunda ferman

Yol fermânı şüreti (s. 55): Osmanlı hükümdarı tarafından bir devletin İstanbul'da mukîm maslahatgüzarının mühürlü takriri üzerine yazılan sefaret sır kâtibi bir beyzâdenin İstanbul'dan İzmir'e yolcuğunda sağ salim ulaşmasının temini hususunda ferman

Şüret-i fermân-ı nakl-i kara cânver (s. 57): Hükümdardan mirimiran topçubaşı, Vize ve İstıranca nâibleri, Galata nâzırına yazılmış bir devletin İstanbul'da mukîm maslahatgüzarının mühürlü takriri üzerine maslahatgüzar ve adamlarının işeleri için Terkos'da İstıranca bölgesinden rızasıyla satanlardan akçesiyle [1]247 senesine mahsuben 140 baş hayvan alıp Galata'daki evine nakline engel olmamak, söz konusu sayıyı aşması veya mükerrer yapmaya kalkması hâlinde izin verilmemek babında ferman

Şüret-i fermân-ı ızn-i sefine (s. 60): Hükümdardan İstanbul gümrük emini, boğaz hisarları nâibleri ve dizdarlara yazılmış bir imparatorun İstanbul'da mukîm murahhas orta elçisi mühürlü dilekçesi üzerine imparatora bağlı tüccar gemileri kaptanlarından bir kaptan bir ticaret gemisine yüklediği Rusya iskelelerinden satın alınmış on üç bin kile buğdayıyla söz konusu elçi tarafından sunulan mühürlü defter gereğince Karadeniz'den İstanbul'a giriş ve Akdeniz'e geçiş izni için emr-i şerif talep etmekle adı geçen geminin yükü Dîvân-ı Hümâyûn defterinde kayıtlı olmakla ahdnâme-i hümâyûn gereği üç yüz akçe selamet vergisini verdikten sonra geçişine engel olunmamasının emredilmesi hususunda ferman

Şüret-i fermân-ı ızn-i sefine diğeri (s. 63): Hükümdardan İstanbul gümrük emini, liman nâzırı, Kavak ustası ve Hisâr gümrüğü eminine yazılmış bir imparatorun İstanbul'da mukîm murahhas orta elçisi mühürlü takrine göre bir ticaret gemisine yük yüklemek için Karadeniz'de Rusya iskelelerine boş olarak gitmeyi talep eden bir kaptanın üç yüz akçe selamet vergisini ödedikten sonra gemisiyle boğazdan geçmesine izin verilmesi hususunda ferman

Biñ yetmiş beş târihinde Devlet-i Aliyye-i Osmâniyye ile Roma imparatorunuñ eyledikleri muşâlağa şüretidir (s. 65): Roma imparatorunun daha önce ordu-yı hümâyûnda bulunan sadrazama ulaşmış olan ahdnâmesi üzerine Osmanlı Devleti padişahının cevaben yazdığı ve Rumeli beylerbeyi olup büyükelçi olarak atanan paşa eliyle gönderilmiş musalaha (barış antlaşması mektubu)

Şadr-ı a'zam tarafından yazılan (s. 70): Daha önce ordu-yı hümâyûndayken kendisine gelen Rim (Roma) imparatorunun ahdnâmesini hükümdara ulaştıran sadrazamın hükümdarın musalahasının Rumeli beylerbeyi iken büyükelçi atanan paşa eliyle gönderildiğini Rim imparatoruna ifade eden musalaha içerikli mektup

Baş vekile yazılan şüret (s. 73): Sadrazamdan Roma imparatoru baş vekiline yazılmış, imparatorun Osmanlı hükümdarına gönderilen ve ordu-yı hümâyûnda [sadrâzama] ulaşan barış mektubu üzerine hükümdarın cevaben bir musalaha yazıp Rumeli beylerbeyi iken büyükelçi atanan paşa eliyle gönderildiğini bildiren mektup

Şüret-i sened-i muşâlağa vü mu'âhede (s. 76): Sultan IV. Mehmed'e ait elli sekiz seneden beri devam eden barış hâli bozulup arada savaş durumu belirlemeye başlamakla Roma İmparatoru Leopoldus kapu kethüdası Simon'u eski dostluğu yeniden tesis etmek için vekâletnâmeyle ordu-yı hümâyûndaki Veziriazam Ahmed Paşa'ya göndermekle pek çok müzakereden sonra on madde üzerine karar verilmesi hakkında 16 Muharrem 1075 (9 Ağustos 1664) tarihli barış antlaşması

Şüret-i sened-i ahd (s. 89): Osmanlı hükümdarının, Roma imparatoru ile yaptığı antlaşmada geçen on maddeye eğer karşı taraf uyarsa kendilerinin de bağlı kalacağını belirten 1075 Rebiülevvel (Eylül-Ekim 1664) tarihli fermanı

Venedik cumhürü ile olunan muşâlahanuñ şüreti (s. 90): Venedik ile imzalanan 9 Rebiülahir 1080 (6 Eylül 1669) tarihli on yedi maddelik antlaşma

Ta'şir-i hamr için şüret-i fermân (s. 100): Osmanlı Devleti hükümdarı tarafından Kal'a-i Sultaniye naibine ve Kal'a-i Sultaniye'de rüsûm-ı zecriye âmiline gönderilmiş Kal'a-i Sultaniye'de ikamet eden bir konsolosun evinde ticari gaye olmaksızın şarap yapımına izin verildiği hakkında 1247 Rebiülevvel (Ağustos-Eylül 1831) tarihli ferman

Beg-zâdegân-ı şadâkat-nişândan bir zâtuñ müceddeden şadr-ı a'zam hazretlerine tereddüd ü ta'alluğ kesb itmek için tahrîr ü taqdîm eylediği 'arîzadur (s. 105): Daha önce Osmanlı Devleti ile başka bir ülke arasında bürokratik ilişkilerde görev almış bir zâtın sadrazama tekrar görev almak istediğine dair mektubu

Tercümânnâme bu mektup örneğinden sonra "Temmet" yazısıyla sona ermektedir.

7. Yabancılara Türkçe Öğretimi Açısından Önemi

Türkçe binlerce yıldır kullanılan ve sayısız eserlerde can bulan büyük bir dildir. Türkler hüküm sürdükleri her dönem ve sahada dillerini öğretme faaliyetleri yürütmüşlerdir. Göçebe bir toplum olan Türkler dillerini öğretirken sözlü kültürü ve kültür aktarımını kullanmışlardır. Türkler yerleşik hayata geçtikten sonra yabancılara Türkçe öğretimi faaliyetlerini daha yoğun bir biçimde yürütmüşlerdir (Maden ve Kızıltaş 2019: 120). Kaşgarlı Mahmud'un Karahanlı dönemine ait *Dîvânü Lügati't-Türk* adlı kitabı yabancılara Türkçe öğretmek amacıyla yazılan ilk eserdir (Aykaç 2015: 164). Son dönemlerde yabancılara Türkçe öğretimi alanında yapılan çalışmalar yoğunluk kazanmıştır. Bu araştırmaların ortaya koyduğu neticeye göre Türkçe dil becerileri anlama (okuma, dinleme) ve anlatım (konuşma, yazma) olmak üzere farklı çeşitlere ayrılır. Anlama ve anlatım becerileri, yani dinleme, konuşma, okuma ve yazma becerileri gelişmiş bir bireyin Türkçeyi doğru, güzel ve etkili kullanma becerisi de gelişmiş demektir (Kurudayıoğlu ve Çetin 2015:4). Yabancı dil öğretiminde becerinin yanı sıra amaç da önemlidir. Özel amaç taşıyan dil öğretim yaklaşımı "akademik" ve "mesleki" olmak üzere iki kola ayrılmıştır. Özel amaçlı dil öğretim çeşitlerinden biri olan mesleki dil öğretimi belirli bir meslekle ilgili iş becerilerini ve dilsel yapıları öğretmeyi amaçlamaktadır (Kurt 2021: 3-4).

Yukarıda belirtildiği üzere *Tercümânnâme*'nin yazılış amacı Osmanlı Devleti'nde bulunan yabancı elçi, konsolos, baylos, tercüman ve diğer gayrimüslimlere Türk diliyle mektup ve resmî yazıların nasıl yazılacağına öğretilmesidir. Yabancı bir elçilik tercümanının dilinden yazılmış mektup taslakları şeklindeki muhteva *Tercümânnâme*'de bir yabancıya Türkçe nasıl yazılacağına öğretilmeye çalışıldığını ispatlamaktadır. Bunun yanı sıra yazar, bazı yerlerde gayrimüslim tercümanlara veya yabancı bürokratlara Türkçe selam verme, hâl hatır sorma, dua ve iyi dileklerde bulunma gibi gündelik diyalog kalıplarını bildirmiş, karşılıklı konuşmada sohbeti açmak için sarf edebileceği Türkçe cümle örnekleri vermiştir. Bu örneklerle birlikte düşünüldüğünde *Tercümânnâme*'nin Türkçe yazma ve konuşma becerilerine yönelik bir eser olduğu söylenebilir. Yazımda okunaklı bir hat olan rik'anın tercih edilmesinden dolayı okuma becerisine dönük bir gaye de taşıyan bu eser özel amaçlı dil öğretim çeşitlerinden

meslek Türkçesi modeline girmektedir. *Tercümânnâme* yabancılarla Türkçe öğretiminde münşeât mecmualarından yararlanıldığını göstermesi açısından özgün bir niteliğe sahiptir.

Tercümânnâme'de geçen Türkçe karşılıklı konuşma örneklerinden bazıları şu şekildedir:

- Mübârek şabâhîñüz hayr olsun. İyüler ve hoşlar mısıñuz? Hemân dâ'imâ iyülükde olasıñuz (s. 31).
- Bu vaktiñüz hayr ola. Ne 'âlemdesiñüz? Allâh *sübhânehu ve te'âlâ* dâ'imâ şihhat ve 'âfiyet ihşân eyleye (s. 31).
- Vakt-i şerifiñüz sa'îd ola sultânım. Hağ Te'âlâ sizleri mu'ammer eyleye. Ve dâ'imâ şafâ-yı hâtır ile berdevâm olasız (s. 31).
- Bağalım siz ne 'âlemdesiñüz, hayli vaktdür göremedim. Zîrâ maşlahat bu günlerde aħbâbdan dūr eyledi. Hemân 'âfiyet üzere olasız (s. 31).
- Yâ sizler ne hâldesiñüz? Bir miğdâr mizâcsız olmışsiñuz, diyü mesmû'um oldı. Lîkin gelemedim, 'afv buyuruñ. Artık ma'lûmdur ki bizim de işimizüñ kesreti bu günlerdedür. Hele el-ğamdü lî'llâh görüşdük efendim (s. 31-32).
- Ağşam-ı şerifiñüz hayr ola. Nicesiñüz? Şimdi iyüsüñüz, bir keder yoğdur inşâ'allâh. Hemân râhatda olasız (s. 32).
- Bu vaktiñüz hayr ola. Nerede kaldıñuz? Üç gündür ki size ifâde ideceğim var. Hele şimdi kahveni iç, soñra söylerim (s. 32).
- Devletlü, merhâmetlü efendimizüñ dâ'imâ 'avn-ı 'inâyetlerin niyâz ideriz (s. 33).
- Bu du'âcıları hülûş gördükçe hâliş kulları olurum. Bu kulları her ne kim emr-i 'âlileri buyurılır ise aña göre işlerüz (s. 34-35).
- Devletlü efendimden nâ'il oldığım luğ u keremlerini ferâmüş itmek ihtimâlim yoğdur (s. 18).
- Şaydâ'da Berût semtleri gerçi 'Arabistân'dur, ancak bizim tab'imıza gâyet nâfi'dür (s. 18).
- Sevâhil-i 'Arabistân enfa'dur. Şaydâ ve Berût sevâhili âb u hevâsı cihetinden hoş mahâllerdür (s. 18-19).
- 'Arabistân ikliminde Haleb'den yeg bir mağal az bulunur, belki hiç bulunmaz (s. 19).
- İklîm-i 'Arab'da Şâm-ı şerif mîve ve bostân ile ma'rûf bir mekân-ı mübârekdür (s. 19).
- 'Arabistân'da insan tiz ünsiyyet ider. Zîrâ âdemleri ecnebîye dostlık ve ri'âyet ve ikrâm iderler (s. 19).
- Bu yakınlarda sefâ'in gelmediginden ortalık sükûna varup bâb-ı havâdis mesdûd oldı. Ammâ şimden girü gelür, gider eksik olmaz. Zîrâ hevâlar öyledür (s. 23-24).

- Çok zamandır ki tab'a muvâfık hiç bir mîve bulunmaz. Ve ašlâ balık dağı çıkmaz. Şimdi ise balıđuñ mevsimidür. Birkaç gündür eşrâf u eknâfı cüst ü cü eyledük, bir vech-le bulmak ĥadd-i imkânda olmadı. Göñül de nâdir olan şeyleri ârzü idüp râyegân olanlardan tîz uşanur (s. 24).
- 'Acabâ bilmem nedendür, hiç ĥavâdis-i rûzgâr yok. Hemân böyle ĥaldı, gitdi. Bolay ki bu eyyâm-ı mübârekelerde bir tâze ĥaber zühür ideydi, yine insâna bir şevk gelür (s. 25).

8. Türk Diploması Tarihi Açısından Önemi

Osmanlı Devleti kuruluş ve yükseliş dönemlerinde savaşın diplomatik yöntem olarak görüldüğü bir diploması anlayışına sahipti. Çünkü askeri olarak çok güçlüydü ve istediğini savaşarak kazanıyordu. Ancak toprak sisteminin değışmesi, merkezileşmesi gibi unsurlarla başlayan duraklama döneminde Avrupa'dan tehditler başlayınca diploması ve devletlerle ilişkiler gelişmeye başladı. Gerileme döneminde içerde de baş göstermeye başlayan güçsüzlük Osmanlı'yı diplomasıye iyice yöneltti. Bunun yanı sıra 1856'da yapılan ıslahat fermanıyla Osmanlı, Avrupa devletler sistemine kabul edildi. Ayrıca bu dönemde tercüme büroları kurulup yabancı devlet temsilcileriyle yazışmaları kayda geçirme yetkisine sahip reisülküttabın yetkileri arttırıldı. Bugünün dış işleri bakanı diyebileceğimiz reisülküttabın olduğu makam diplomatik faaliyetlerin merkezi olan bir kurum hâline geldi. Osmanlı'nın bu dönemde tesis ettiği Batı tarzı diplomatik kurumlara sivil bürokrasinin neredeyse tamamı aynen ya da benzer şekilde Türkiye'ye geçti (Kodaman ve Akçay 2010: 82-86). Hâlihazırda ülkemizin en kritik önemdeki kurumları arasında yer alan bu misyonlara yönelik akademik çalışmalar Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin geleceği açısından son derece mühimdir.

Tercümânnâme'nin ağırlıklı kısmını Osmanlı Devleti'nin başkenti İstanbul'da bulunan yabancı elçi, konsolos, baylos ve maslahatgüzarlar tarafından Osmanlı makamlarına sunulabilecek yazı taslakları ile daha önce ibraz edilmiş belge örnekleri oluşturmaktadır. Bu taslak veya örneklerde "Ĥonsolosımuđuñ bu ĥıllarına sipârişi budur ki bu da'vâda eger şâhidler 'udül-i Müslimîn'den ise ba'de't-tezkiyyeti'ş-şer'iyye da'vâların istimâ' eylesünler. Ve illâ, 'ahd-nâme-i hümâyün mücibince dört biñ aĥçeden ziyâde olan da'vâyı bi'z-zât Âsitâne-i Sa'âdet'de rü'yet ü istimâ' itdirirüz, dimişlerdür (s. 27).", "Beg efendimizden niyâz olunur ki bundan aĥdem gemilerimiz geldikçe efendilerimize hediye virdüklerinde yazıcı ĥıllarına mürâ'ât olınagelmegin bu def'a olan ĥuşuşlarda me'mül olunur ki yazıcı ĥıllarını taıyib-i ĥâıır buyuralar (s. 29).", "Düvel-i müteĥâbbenüñ Der-i Sa'âdet'e tevârüd iden müste'men sefineleri öteden berü Tersâne-i 'Âmire ĥarafına yakın maĥallere gelmeyüp Ĥalaıa civârında olan maĥâll-i maĥşuşalarına lenger-endâz olmaları ĥâ'ide-i ĥadîme ve uşul-i mer'iyyeden iken ... (s. 43-44)" ibarelerinde görüleceği üzere Osmanlılar ile bazı devletler arasındaki yazılı olan veya olmayan sözleşme maddelerine göndermeler yapılmıştır.

Tercümannâme'nin son kısmını ise Osmanlı Devleti makamlarınca kaleme alınmış hariciye işlerine taalluk eden takrir, tezkere ve fermanlar meydana getirmektedir. Bu kısımda Osmanlı'nın 16 Muharrem 1075 (9 Ağustos 1664) tarihinde Roma İmparatorluğu ve 9 Rebiülahir 1080 (6 Eylül 1669) tarihinde Venedik ile yaptığı barış antlaşmalarının metinlerine de yer verilmiştir.

Bu muhtevastan dolayı *Tercümânnâme* Türk diploması tarihi için önemli veriler sunmaktadır.

9. Dil ve Üslubu

Makale konusu eserin türü münşeat mecmuasıdır. Münşeat mecmuaları mektup veya resmî yazı taslakları ile daha önce yazılmış bu nitelikteki metinlerin bir araya getirilmesiyle meydana gelmektedir. Bu tür metinlerin genellikle devletin azamet ve kudretini yansıtacak biçimde oldukça külfetli bir dil ve sanatlı bir üslupla yazıldığı bilinmektedir (Uzun 23.09.2024). *Tercümannâme*'nin sonunda yer alan fermanlar ve tezkerelerde;

- Fülân eyâletinde sâkin olan fülân devleti teba'ası ber-mücib-i 'uhûd u şürûṭ ḥimâyet ü şıyânet olinmaları ĩcâb ider iken fülân kralınıñ ol ıarâflarda bulunan teba'ası mu'âhedâta muğâyir olan dürlü dürlü rüsümât talebi ve sâ'ir eṭvâr-ı tekdîrâne-i nâ-revâ ile rencide olan geldikleri ser-ḥad kumandarları ıarafından tevâtüren vârid olan taḥrîrâtdan müstebân olduğına binâ'en devleteyn beyninde derkâr ve üstüvâr ve gün-be-gün tezâyüdi bedîdâr olan kemâl-i ḥubb u müvâlât muḳtezâsınca fülân devletinüñ teba'asına sâ'ir memâlik-i maḥrûsede râci' olan mu'âfiyât ve ḥaḳlarında 'uhûd u şürûṭ mücibince ibrâz olinan ḥimâyet ü şıyânet fülân eyâletinde daḫi gösterilmesi ve şâfvete münâfi olan bu maḳûle ḥarekât ü maṭlûbât ile rencide olinmayup ez-her-cihet ḥimâyet ü şıyânet olinmaları bâbında fülân muḥâfızı ḥâzretlerine ve fülân milletinüñ baş kenzine ve sâ'ir iḳtizâ idenlere ḥiṭâben mü'ekkedü'l-mazmûn bir kıṭ'a fermân-ı celîlü's-şân işdârını ilçi beg cenâbları istid'â vü taḳrîr ider (s. 41-42).
- Mefâḫirü'l-emâsil ve'l-aḳrân Rûmili ve Anaṭolı câniblerinde vâқи' ḥadıḳa-i ḥâşşa ve ḳorı-i ḥümâyün zâbıṭanı zeyyede ḳadrehüm inhâ olinur ki dârende-i tezkere fülân nâm müste'men iki nefer refîḳle ḳaşr-ı ḥümâyünlar ve ḳışla-yı şâhâneler civârlarında ve Bârût-ḥâne-i 'Âmireler eṭrâf u semtlerinde gezmemek ve tûfeng atmamak üzere mâ'adâ maḥallerde geṣt ü gûzâr ve şayd u şikârlarına müdâḫale olinmamâḳ için yedine tezkere virilmekle iki nefer refîḳiyle vech-i meşrûḫ üzere geṣt ü gûzâr ve şayd u şikâr ve tûfeng ve tâzî ve zaḡarlarına müdâḫale olinmayup ber-mücib-i tezkere 'âmil olasıḳ (s. 46).

örneklerinde görüleceği üzere ağır bir dil ve tumturaklı, münşiyâne bir üslup kullanılmıştır.

Bununla birlikte *Tercümannâme* yukarıda belirtildiği gibi yabancılara Türkçe öğretmek gayesiyle yazılmıştır. Bu hedefin ön planda tutulduğu selamlaşma, hâl hatır sorma, sohbet ve dua içerikli mektuplarda;

- Bu bendeleri merḥametlü efendimizüñ fermânları üzere ḥidmet-i devletlerinde muḳîm du'âcılarınız (s. 34).
- Bu diyârda olan bâzîrgân ḳulları devletlü efendimize du'â-yı ḥayr iderler. Zîrâ sâyeñüzde râḫatdadurlar (s. 35).
- Ḳuluñuz tercümân olmağ-ıla ıarafeyne istikâmet göstermek vâcibdür (s. 35).
- Bu ḳulları aḡa efendimizden her vech ile ḥoşnûd u râzîyuz. Ḥaḳ Te'âlâ 'ömr ü devletlerin efvün eyleye, âmîn (s. 36).

misallerinde olduğu gibi basit bir gündelik dil ve sanatsız, sade bir üslup kullanılmıştır.

Tercümânnâme büyük elçi, murahhas orta elçi, konsolos, baylos, maslahatgüzar, arıza, takrir, tezkere, ferman, musalaha, muahede, düvel-i mütehabbe vb. diplomasi terimleri açısından zengindir.

SONUÇ

Türk edebiyatının önemli mensur eser çeşitleri arasında yer alan münşeat mecmualarının Osmanlı Devleti'nin varlığını sürdürdüğü son asır olan 19. yüzyılda da pek çok örnekleri vermiştir. Bunlardan biri yazarı belli olmayan *Tercümânnâme* adlı münşeat mecmuasıdır. 1 Rebiülevvel 1250 (8 Temmuz 1834) tarihinde yazımı tamamlanan *Tercümânnâme* Türkçe öğrenmek isteyen yabancı misyon şefleri ve tercümanlarına Türk diliyle mektup ve resmî yazıların nasıl yazılacağını öğretmek maksadıyla yazılmıştır. Ünik nüshası Philadelphia Amerikan Felsefe Derneği Kütüphanesi'nde yer alan eserin muhtevası ağırlıklı olarak elçi, konsolos veya baylos gibi yabancı bir devlet görevlisi tercümanının ağzından şeyhülislam, vezir, vali, vali kethüdası, gümrük emini, kadı vb. Osmanlı devlet görevlilerine yazılmış mektup ve arıza taslaklarından oluşmaktadır. Taslaklar dışında yabancı elçilikler tarafından kaleme alınmış ya da Osmanlı makamlarınca dış misyonlar hakkında yazılmış takrir, tezkere, antlaşma ve arıza örnekleri içermektedir. Bazı yerlerde gayri Müslim tercümanların veya yabancı bürokratların istifadesi için Türkçe selamlaşma, hâl hatır sorma, dua ve iyi dilekte bulunma gibi gündelik diyalog kalıplarını bildirmekte, karşılıklı konuşmada sohbeti açmak için sarf edilebilecek Türkçe cümle örneklerine yer vermektedir. Yabancılara Türkçe öğretiminde münşeat mecmualarından da yararlanıldığını göstermesi açısından özgün bir eser hüviyeti taşımaktadır. *Tercümânnâme* Osmanlı Devleti ile yabancı ülkeler arasında geçen antlaşma, ferman, takrir, tezkere vb. pek çok belge içermesi yönüyle Türk diplomasi tarihi için önemli veriler de sunmaktadır.

10. Metin

SEBEB-İ TAHRİR-İ MECMŪ'A İNEST¹

Müddet-i medîde ba'zı dostānuñ hîdmet-i kitâbetlerinde ve cā-be-cā ekbād-pāre-i evlād-ı nāzenînlerin ta'lîm-i fenn-i imlā vü inşāda şarf-ı mā-ḥaşal-ı kudret idük. İçlerinden taḥşîl-i fenn-i hüner ü ma'rîfet eyleyen zâtların ekḍerîsi hîdmet-i beyne'd-devleteyn ile kesb-i imtiyâz iderler idi. Hürmetlü ilçî begler ve tercemānân ve ba'zı beg-zâdegân cenâbları daḥî elzem ü ehemm olan ḥuşûşâtlarına âşinâ olmak kendülerine lâzîmeden olmağın benâ-ber-în kemâl derecede taḥşîl buyurmuşlar ise de mŭmâ ileyhŭm cenâbları ḥayr-ḥ'âhân zâtlar olduklarından millet-i Mesîḥiyye'nüñ lisân-ı Türkî taḥşîline ve okuyup yazmaklık ḥuşûşına meyl ü rağbetlerin tezyîd ve taḥşîli ḥuşûşında [2a]² sühûlet ne vech-le ḥuşûl-pezîr olur, diyü bu ḥuşûş cāy-gîr-i zamîrleri idügi teferrŭs olındıkda cenâb-ı mîrânelerine dâ'ir olan maşlahatları ta'lîm eylemekde fâ'ide-i vefîre nŭmâyân ise de ḥaḥḥ-ı dîvânî oldığından okunmakda mübtedîye şū'ûbet ve rik'a ile yazıldıkda sühûlet der-kâr olmağın fermânlar ve taḥrîrler ve sâ'ir elzem ü ehemm olan mekâtibât u ḥuşûşât rik'a ile taḥrîr ü tertîb ü tanzîm olunmuşdur ki ba'de'l-yevm Türkî okunmak murâd olındıkda hem lisân ve maşlahata vuḳŭf taḥşîli ikisi birden ḥuşûle getirilerek o vaktde çok şey añlayup fâ'ide-i keḍîre ḥâşıl kılalılar. Ve hem eskiden olan ḳabaca şoḥbetler ile memlŭ 'avāmm-ı nāsuñ beynlerinde fŭrŭḥt olınan çârsŭ inşâları mübtedînüñ pāk olan zihnlerini ḳapayup andan hüner taḥşîli şöyle ḥırsun, bildigini daḥî ḡâ'ib itmek [2b] melḥŭz oldığından işbu şüretle tertîb ve bu mecmŭ'a taḥrîrine ibtidâr olunmuşdur. Vâḳî' olan ḳuşŭr u kŭsŭr ve sehv ü ḥalelimizi ḳalem-i 'ināyetleriyle taḥşîḥ ü ikmâl buyurup ta'n u teşnî'e sezāvâr görmeyeler. *Ve bi'llāhi't-tevfîḳ, ni'me'l-mevlā ve ni'me'r-refîḳ.*³

[3b] [Fihris]

Tercŭmân-nāme 1
Şuver-i muḥtelife 4
Vālî kethŭdāsına ifāde-i tercŭmân 11
Maḥall-i su'âlde ba'zı kelimât 13
Şüret-i 'ıyāde 20
Tehniye-i vilādet 22
Ḳuzāt u nŭvvāba dâ'ir 25
Paşa ḥāzerâtlarına ifāde ve ehemm ü elzem kelimât 36
Şüret-i taḥrîr 40
Dîger taḥrîr 41
Āḥar taḥrîr 42
Tezkere-i şikâr 45
Dîger tezkere-i şikâr 46
Āḥar tezkere-i şikâr 46
Şüret-i tezkere-i dîvânî 47
Ḳapudanlık fermânı 48

¹ Philadelphia Amerikan Felsefe Derneği Kütüphanesi, no. T841, 1b.

² Eserde sebep-i telif bölümüne sayfa veya varak numarası verilmemiş, asıl bölümde ise sayfa numarası kullanılmıştır. Kütüphane kataloğundan alınan buradaki varak numarası mecmuanın görselleri dijitalleştirilirken kütüphane tarafından verilmiş olmalıdır.

³ "Yardım ancak Allah'tandır. O ne güzel sahip ne güzel dosttur."

Yol fermânı 55

Ƙara cânver fermân[ı] 57

Fermân-ı izn-i sefîne 60

Dİger fermân-ı izn-i sefîne 63

Şüret-i muşâlaħa 65

Şüret-i sened-i mu‘âhede 76

Muşâlaħa-i Venedik 90

Şüret-i fermân-ı ta‘şîr-i ħamr 100

Şüret-i mektûb ve müceddeden intisâb için ‘arîza 105

Temmet fî ğurre-i rebî‘ü’l-evvel sene 250.

TERCÜMÂN-NÂME⁴

Şeyhü’l-islâm Efendiye Tehniyedür

İlçi beg muhlişleri ħuzûr-ı fażîletlerine selâm du‘âlar ‘arz iderler. Şevketlü pâdişâh-ı ‘âlem-penâh ħazretleri taraf-ı ħümâyûnlarından şadr-ı fetvâ zât-ı fażîlet-me‘âblarına sezâvâr görüldiğini işğâ eyledikde ziyâde mesrûr olup dübbü’l-‘izzet ħazretleri mübârek eyleyüp mesned-i fażîletlerinde ber-devâm-ı ‘ömr ü ‘izzet olalar, diyü tehniye iderler.

Vezîre Sultân ‘Akd Olındıkda Tehniye

İlçi beg devlet-ħ‘âhları ħuzûr-ı ‘âlilerine selâm du‘âlar ‘arz eyleyüp kâm-bîn-i devletlerini istimâ’ eyledikde ‘azîm şādân olup Ħaĸ celle ve ‘alâ⁵ ħazretleri mübârek eyleyüp hemîşe murâdât-ı ħayriyyelerine nâ’il ü mesrûr eyleye, diyü tehniye-i [s. 2] ‘arż-ı ħulûş iderler.

Şüret-i Tehniye-i Vilâdet

İlçi beg ħayr-ħ‘âhları ħuzûr-ı devletlerine du‘âlar ‘arz idüp evlâd-ı girâmîleri sa‘âdetle vücûda geldiğini istimâ’ eyledikde ‘azîm maħzûz olup Ħaĸ sübĥânehu ve te‘âlâ⁶ aţvel-i ‘ömr ile mu‘ammer ve niçe evlâd [u] ensâb-ı zevî’l-iĥtirâmlar müyesser eyleye, devlet ü iĸbâl ve envâ’-ı mürüvvetlerin müşâhede eyleye, diyü tehniye iderler.

Şüret-i Tehniye-i ‘lyd

İlçi beg devlet-cüyları ħuzûr-ı ‘âlilerine du‘âlar ‘arz iderler. ‘lyd-ı şerîfleri mübârek ola, Allâh sübĥânehu ve te‘âlâ ħazretleri emdâl-i keğiresine devlet ü iĸbâl ve şafâ-yı bâl birle irişdirüp hemîşe mesrûr-ı’fu‘âd olalar, diyü ‘arż-ı ħulûş iderler.

Serdâr-ı Ekrem Sefere ‘Azîmet İtdükde [s. 3]

İlçi beg muhlişleri ħuzûr-ı ‘âlilerine ħulûş üzere du‘âlar iderler. Bi’d-devlet ve’l-iĸbâl sefer-i ħümâyûna teveccûh buyurup Ħaĸ sübĥânehu ve te‘âlâ mu’tin ü zâhîrleri olarak her ne cânibe ‘azîmet buyurılır ise feth ü zafer ü kuvvet üzere mecd ü ‘azametle yine şadr-ı devletlerine ‘avdet ü vuşûl müyesser olmak du‘âlarına meşğûl oldukların ‘arz iderler.

⁴ Amerikan Felsefe Derneği Kütüphanesi, no. T841, s. 1.

⁵ “O, celâl sahibi ve yücedir.”

⁶ “O, her türlü eksiklikten münezze ve yücedir.”

Vezir-i Müşārün İleyh Seferden Geldikte Tehniye

İlçi beg muhibleri huşūr-ı devletlerine du‘ālar ‘arz iderler. Sefer-i hümāyūndan bi’l-yūmn ve’l-iqbāl ve bunuñ gibi ‘azīm feth u nuşretle ‘avdet buyurdıklarından mesrūr u şādān olup Allāh *sübḥānehu ve te‘ālā* ğazāların mübārek eyleyüp hemişe kudret ü kuvvet [ü] zaferleri dā‘im olmasını irādet iderler.

Ta‘ziye

İlçi beg dā‘ileri du‘ālar ‘arz iderler. Bi-emri’llāhi [s. 4] te‘ālā evlād-ı girāmīleriniñ dār-ı beḳāya irtiḥālleri işidildikte ‘azīm ğam-nāk olup Ḥaḳ *sübḥānehu ve te‘ālā* cenāb-ı sa‘ādetleriyle sā‘ir evlādlarına ‘ömri iḥsān eyleye, diyü ‘arz-ı ḥulūş iderler.

Şuver-i Muhtelif

Fransız konsolosları taraflarından tercümān vesāḫetiyle vāliye ve keḫudāsına ve gümrük ümenāsı ve voyvodagān ve sā‘ir ağavāta ve kużāta ‘arz eyledikleri aḫvāl ve ‘arz-ı ḥulūş ve tebrīk-i mañşib ve tebrīk-i ‘ıyd ve tehniye-i evlād ve istifsār-ı ḫāḫıra dā‘ir kelimāt-ı müctemi‘adur ki maḫallinde icrā olunur.

Şüret-i istifsār

Ḳonsolos du‘ācıları devletlü efendimizüñ mübārek ḫāḫır-ı şerīflerini su‘āl ve kemāl-i maḫabbet üzere ‘arz-ı ḥulūş iderler.

Vāliye bir ḫuşūşdan istifsār [s. 5]

Ḳonsolos bendeleri devletlü efendimizüñ ḫāḫ-i pāy-ı sa‘ādetlerine ‘arz-ı ‘ubūdiyyet idüp bundan aḫdem fülān mādde için ‘arz-ı ḫāl olınmış idi. ḫuşūş-ı mezbūr ḫuşūl-peḫzīr olması-çün ‘ināyetlerin dirīĝ buyurmamalarını niyāz iderler.

Vāliye recā

Ḳonsolos devlet-ḫāḫları devletlü efendimize dünki gün ‘arz-ı ḫāl eyledikleri mādde tanzīm buyurılması bābında recā vü niyāz iderler. İḫsān buyurmañuzla iḫyā buyurasız.

Dīger recā

Baylos bendeleri devletlü efendimize ḫayr du‘ālar idüp şu gelen sefīneniñ ḫapudanı ḫuşūşında da‘vāların ‘ahd-nāme-i hümāyūn mūcibince huşūr-ı şerīflerinde görüp re‘y-i ma‘ḫūl üzere cānib-i bendelerin memnūn buyuralar, diyü recā vü niyāz iderler.

Şüret-i dīger ağalara iḫbār [s. 6]

Baylos devlet-cūyları devletlü efendimizden niyāz ider ki şu gelen ḫalyon İzmīr’e ve Saḫız’a varup yine bu tarafa ‘avdet itse gerekdür. Eger bir iḫtīzā iden meşāliḫleri var ise ḫaber vir, diyü ḫuluñuzı irsāl eyledi.

İstihbār için

Ḳonsolos du‘ācıñuz Devlet-i ‘Aliyye tarafından eger bir ḫaberleri var ise taraf-ı şādāḫatkārlarına ifāde ile memnūn buyurmañuzı niyāz iderler.

Dīger istihbār için

Ḳonsolos dā'īleri dünki gün gelen çuḳadār ḳullarıyla eger bir peyām-ı meserret-encām istiṣmām buyurıldı ise bu devlet-ḥ'āhlarına daḫi ifāde ile mesrūr buyuralar, diyü du'ālar iderler.

Şüret-i niyāz

Ḳonsolos dā'īleri aḡa efendimize kemāl-i ṣadāḳat [s. 7] üzere du'ālar idüp fülān re'āyā ḳullarınıñ da'vāları ḥuṣūṣında bi'l-cümle ehl [ü] 'iyāliyle bu muḫiblerine iltimās itmeleriyle ṫaraf-ı ḫāṫırımız için da'vālarında mesāḡ-ı ṣer'ī üzere müsā'ade-i 'aliyye buyurmaların niyāz iderler.

Vālīye tehniye-i manṣıb

Ḳonsolos bendeleri devletlü efendimize tehniye-i manṣıb için ḥuṣūr-ı 'ālīlerine gelmek murād itmiş olup ne vaḳt gelmeleri istīzān-içün bu ḳulların irsāl eylediler.

Bir aḡaya tehniye-i manṣıb

Baylos muḫliṣleri aḡa ḫāzretlerinüñ manṣıb-ı 'ālīlerini tehniye için bu ḳullarını tevḳīl ü irsāl itmişlerdir. Ḥaḳ *celle ve 'alā* mübārek eyleyüp daḫi a'lā mertebeye nā'il eyleye, āmīn.

Dīger tehniye-i manṣıb

Baylos devlet-ḥ'āhları devletlü efendimüñ ḫāḳ-i pāy-ı [s. 8] ṣerīflerine 'arz-ı ḫulūṣ-ı 'ubūdiyyet idüp Ḥaḳ *sübḫānehu ve te'ālā* manṣıb-ı 'aliyyelerin ḫuceste vü mübārek eyleye, dirler.

Dīger

Ḳonsolos du'ācıları devletlü efendimizüñ manṣıb-ı 'ālīleri inṣā'allāh aḫsen-i sā'at ve ebek-i zamānda olmuṣdır. Ve tüccārlarımız sāye-i ḫimāyelerinde rāḫat iderler.

Dīger

Franca ḳonsolosı ḡenā-kārları devletlü efendimiz ḫāzretlerinüñ ḳudüm-ı mübāreklerinden ḡāyetü'l-ḡāye memnūn u mesrūr olup ve Ḥāzret-i Vāhibü'l-'aṫāyā ḫüsn-i ḫitām ile fā'ıḳu'l-akrān eyleye, diyü du'ālar iderler.

Dīger

Ḳonsolos ṣadāḳatkārları bu bendelerin devletlü efendimize tehniye-i ḳudüm için ḡöndermişler. Ḥaḳ Te'ālā ḳudüm-ı meymenet-lüzümların mübārek eyleye, diyü du'ālar ider. [s. 9]

Dīger

Ḳonsolos devlet-cūyları devletlü, mürüvvetlü efendimizüñ maḳdem-i teṣrīflerine kemāl-i sūrūr u ḫubūrlarından bu bendelerin irsāl eyleyüp Allāhu Te'ālā mübārek eylesün, diyü 'arz-ı ḫulūṣ u maḫabbet iderler.

Dīger

Ḳonsolos begimiz devletlü efendimizüñ ḳudüm-ı ṣerīflerini tehniye için ḳuluñuzı ḡönderüp manṣıb-ı 'ālīleri mübārek olsun. Daḫi merātib ü menziletlere nā'il ve ṫul-i 'ömr ile mu'ammer olalar, diyü maḫṣūṣ 'arz-ı ḫulūṣ iderler.

Tercümānuñ kendü tarafından i'tizār

Bu bende-i bī-miḳdārı yakın zamānda tercümān olup nā-puhteligimiz olmağla devletlü efendimize ma'rūzımız olan ba'zı mevādda lisānımızda olan rekāket ve hareket-i baṭıyye ve sā'ir ḳuşūr u kūsūrımız ḥuzūr-ı 'ālilerinde ma'zūr [s. 10] buyurılmaḳ bābında emr ü fermān efendimiz ḥazretlerinüñdür.

Baylos tarafından istizān

Baylos bendeleri devletlü efendimizüñ ḥāk-i pāylarına gelmek için bu ḳullarını gönderüp izn-i şeriflerin taleb iderler.

İstizān-ı ziyāret

Ḳonsolos dā'ileri efendimizüñ zāt-ı 'ālileriyle bir ḥuşuş için görüşmek lāzım geldiginden ḳuluñuzu gönderüp istizān iderler.

İstizān-ı muvāşalat

Ḳonsolos muḥlişlerinüñ devletlü efendimize olan kemāl-i maḥabbet ü ḥulūşları iḳtizāsınca ancak görüşmek için ḳuluñuzu gönderüp istizān iderler.

Diger istizān

Ḳonsolos muḥlişleri sa'adetlü efendimize ne vaḳt gelüp görüşelüm diyü istizān ider, eger mümkin ise şimdi gelsünler. [s. 11]

Diger istizān-ı muvāşalat

Baylos muḥlişleri ḥāk-i pāy-ı şerifinüze yüz sürmek için müsā'ade-i 'aliyyeñüzi recā iderler. Zīrā maḥfi 'arz idecek ḥuşuşı vardır. Fermān efendimüñdür.

Diger

Ḳonsolos dā'ileri devletlü efendimizüñ ḥuzūr-ı iḳbāl-i mevfürlarına gelmek ister. İzn-i şerifleri olur ise ikindiden şoñra gelmeleri muḳarrerdür.

Vāliye varmaḳ için kethudāsına tercümānuñ ifādesi

Baylos muḥlişleri aḡa efendimize 'arz-ı ḥulūş iderler. Paşa efendimizüñ ḥuzūr-ı devletlerine gelüp müşerref olmaḳ murād itdiklerinden izn-i şerifleri olur ise yarın ḳuşluḳ vaḳtinde gelecekdiler.

Diger

Ḳonsolos muḥibleri devletlü paşa efendimize gelmek [s. 12] ister. Ve aḡa efendimize recā ider ki paşa efendimize danışup ne vaḳt müsā'ade-i 'aliyyeleri olur ise bu dā'ilerine ḥaber vireler.

Vālī kethudāsına varmaḳ için

Baylos beg sa'adetlü aḡa efendimize gelüp görüşmek için ḳuluñuzu irsāl eyledi. Niyāz iderler ki gelüp görüşeler.

Diger

Baylos beg muḥlişleri devletlü efendimize ḥayli vaḳtdür gelmediklerinden eger izn-i şerifleri olur ise gidelüm, görüşelüm, diyü niyāz iderler.

DİĞER

Baylos şadâtkârları efendimize gelmek için niyâz iderler.

DİĞER

Baylos şadâtkârları devletlü paşa efendimizün [s. 13] huzûr-ı şerîflerine gelmek niyâz iderler. Ağa efendimiz danışup ruḥşat buyurılır ise gelüp müşerref olurlar.

ŞÜRET-İ İSTİZÂN

Baylos devlet-cūyları tehniye-i 'ıyd için paşa efendimize gelecekdür. Ağa efendimizden istizân iderler.

DİĞER

Baylos denâkârları devletlü paşa efendimizün huzûr-ı devletlerine çokdan gelüp buluşmadıklarından bu kullarını izn için irsâl eylediler. Emr efendimizüñdür.

Devlet-i 'Aliyye tarafından meserret haber geldükde

Devletlü efendimize çukadâr ağa kullarıyla gelen meserret haberlerinden baylos muhlîşleri ziyâdesiyle mesrûr olup bu kulların 'arz-ı hulûşa irsâl eylediler. Hemîşe aḥbâr-ı meserret ü şâdmânîyle mesrûr olalar, diyü du'âlar iderler. [s. 14]

DİĞER

Devletlü efendimize bu günlerde Âsitâne-i Sa'âdet tarafından gelen peyâm-ı meserret-encâmdan konsolosımız denâkârları kemâl mertebe hazz idüp bu memnûniyyetün ifadesi-çün bu kulların ḥâk-i pâya irsâl eyledi. Hemâre aḥbâr-ı meserret-baḥşâ ile memnûn olalar, diyü du'â iderler.

DİĞER

Devletlü efendimize Devlet-i 'Aliyye tarafından güzel haberler gelmiş, diyü baylos beg devlet-ḥ'âhları kuluñuzı irsâl eyledi ki anlar daḥi istimâ' ile memnûn olalar.

DİĞER

Devletlü efendimize Âsitane-i Sa'âdet'den gelen kapucıbaşı ağanuñ güzel haberleri var, diyü baylos beg du'âcıñuz istimâ' idüp kuluñuzı irsâl eylediler. Niyâz ider ki mâni' yoğ-ısa beyân buyurularak [s. 15] ḥaşşaten memnûn buyuralar.

İSTİHBÂR İÇÜN

Devletlü efendimizün Âsitâne-i Sa'âdet tarafına irsâl eyledikleri çukadâr kullarıyla bizler daḥi mektûb göndermiş idik. Bu âna kadar vuşûli haberi vârid olmadı. Eger efendimize gelen mekâtibâtda bir işâret bulunur ise ifâde-i 'aliyyeleri niyâz olunur.

Tehniye-i 'ıyd için istizân

Baylos devlet-cūyları tehniye-i 'ıyd için devletlü efendimize gelmege ruḥşat-ı devletlerin niyâz iderler.

DİĞER

Ḳonsolos devlet-cūyları devletlü efendimize tehniye-i 'ıyd için gelmek murād iderler. Eger izn-i şerīfīñiz olur ise ḳuluñuza ifāde buyurasız. Bizim daḫi bu yakında şıyāmımız vardır. Bir gün evvel gelüp [s. 16] edā-yı tehniye-i 'ıyd eyleye.

Dīger

Ḳonsolos ḫayr-ḫ'āhları 'ināyetlü paşa efendimize mu'āyedeye gelmege izn için ḳuluñuzı irsāl eyledi. Devletlü efendimize ifāde buyurılıp eger murād-ı devletleri olup izn-i 'ināyet buyurılır ise ḫaber virelüm. İnşā'allāhu te'ālā yarın gelüp edā-yı resm-i ḫidmet eyleyeler.

Kethudāya şüret-i ifāde

Devletlü aḡa efendimize ḳonsolos muḫibleri du'ālar idüp geçen gün cenāb-ı şerīfīñüzden niyāzmend oldukları ḫuşūşdan su'āl iderler.

Dīger

Devletlü aḡa efendimiz 'acabā paşa efendimize ifāde idecegi ḫuşūşı itmām buyurdılar mı, diyü baylos beg dā'ileri ḳuluñuzı göndermişlerdür. [s. 17]

Bu daḫi tercümānuñ kendi ifādesi

Devletlü paşa efendimizün himmet-i 'aliyyeleri ḫemerātı olarak ḫuşūş-ı mezbūr ḫuşūl-pezīr olur. Līkin aḡa efendimizün ḫāḫır-ı şerīflerinden çıḳmayup maḫalli düşdüḳçe geregi gibi ifāde buyurasız.

Dīger

Aḡa efendimizden me'mül olan bu ḳullarına kemāl derece müsā'ade buyurulmaḫdur.

Dīger

Devletlü aḡa efendimizün ḫüsn-i nazarlarıyla her umūr āsān olur.

Dīger

Mādām aḡa efendimizün bu ḳullarına himmet-i devletleri ola, ḡayrıdan elem çekilmez.

Dīger

Tüccār du'ācılarıñ vāḳi' olan recālarını ḳabül ve [s. 18] müsā'ade eylemek aḡa efendimizün himmetlerine menūḫdur.

Dīger

Her zamān ki bu muḫiblerinün bir işimiz vāḳi' olur ise devletlü aḡa efendimizün luḫ u keremlerine mevḳūfdur.

Dīger

Devletlü efendimden nā'il olduğım luḫ u keremlerini ferāmūş itmek ihtimālim yoḳdur.

Dīger

Devletlü efendimizden gördüğüm eylemek ta'dād olınmağ mümkün olmadığı gibi unutmak daği cā'iz degildir.

Mağall-i Su'âlde Ba'zı Mükâlemât

Şaydâ'da Berût semtleri gerçi 'Arabistân'dur, ancak bizim tab'ımıza gâyet nâfi'dür.

Dîger

Sevâhîl-i 'Arabistân enfa'dur. Şaydâ ve Berût [s. 19] sevâhîli âb u hevâsı cihetinden hoş mağallerdür.

Dîger

'Arabistân ıqlîminde Haleb'den yeg bir mağal az bulunur, belki hîç bulunmaz.

Dîger

İqlîm-i 'Arab'da Şâm-ı şerîf mîve ve bostân ile ma'rûf bir mekân-ı mübârekdür.

Dîger

Ehâlî-i 'Arabistân'ın ekderi şâhîb-i kanâ'at olup cüz'î şey' ile geçinürler.

Dîger

'Arabistân'da insan tîz ünsiyyet ider. Zîrâ âdemleri ecnebîye dostlık ve ri'âyet ve ikrâm iderler.

Dîger

Eğâlîm-i seb'adan ıqlîm-i 'Arab'a mâlik olan zât-ı 'âlî-kadrüñ tedâbîr-i mülkiyye huşûşâtında [s. 20] himmet ve gâyet ve sa'y-i firāvân ve tevsî'i dâ'ire eyledikleri gâyet kuvvet ü kudretten neş'et ider.

Haste hâtırı su'âl itmek şüreti

Çonsolos dâ'ileri devletlü efendimizün nâ-mizâc olduğıñ işidüp kemâl mertebe müte'ellim ve bu kulların mağşûş irsâl ve hâtır-ı şerîflerin su'âl iderler.

Dîger

Çonsolos beg cenâb-ı devletlerinün nâ-mizâcılığından mükedder olup mücerred istifsâr-ı tab'-ı şerîfleri-çün bu bendelerin göndermişlerdir. Eger tabîb kulları iktizâ ider ise huşûr-ı şerîflerine gönderelüm, diyü istizân iderler.

Tercümân kendi tarafından

Çonsolos muhlişîñüz devletlü efendimizün mizâc-ı şerîflerinün inhirâfını istimâ'idelden berü Hağ Te'âlâ [s. 21] bilür ki derecesiz mükedderü'l-bâl olmışdur ki ta'bîr olunmaz.

Dîger

Çonsolos du'â-pîşeleri devletlü efendimizün ihtilâl-i mizâc-ı mürüvvet-ıktizâclarını istimâ'idüp bu kullarına tenbîh ve sipariş eylediler ki eger efendimize bir şey iktizâ ider ise kendüye haber virelüm, bir emriñüz olur mı?

Haste şihhat buldukda tehniyedür

Ḳonsolos dā'ileri devletlü efendimizüñ mizâc-ı 'âlîleri şihhate mübeddel olduğunu işidüp gâyetü'l-gâye mesrûr olduğından mahşûş bu ḳullarını göndermişlerdir.

Dîger

Ḳonsolos muhlişleri 'inâyetlü efendimizüñ vücûd-ı şerîfleri şihhat-pezîr olduğunu istimâ' idüp gâyetü'l-gâye mesrûr-ı-fu'âd olmuştur.

Dîger

Ḳonsolos-ı şadâkat-medârları merhâmetlü efendimizüñ hasteliginden [s. 22] ifâkat buldukların işidüp mesrûr u şâd olmuştur. Ve kemâl-i sürûrından bu ḳulların şükrâne hużûr-ı 'âlîlerine irsâl ve efendimize du'âlar iderler.

Dîger

Ḳonsolos dā'ileri şefkatlü efendimizüñ nev'an vücûd-ı şerîflerine şihhat gelmege müteveccih olduğunu tebşîr için ṭabṭ ḳulları ifâde eyledikde devletlü efendimize mahşûş bu ḳulların irsâl idüp 'arz-ı hulûş iderler.

Dîger

Baylos muhibleri 'izzetlü ağa efendimizüñ mizâc-ı şerîfleri nâ-hoş olduğın işidüp mükedderü'l-bâl iken şihhat ü selâmete tahvîlini istimâ' eyledikde 'azîm şâd olmağın mahşûş bu ḳulların göndermişlerdür.

Tehniye-i vilâdet rütbesine göre

Ḳonsolos muhlişleri bu eyyâmda 'inâyetlü efendimizüñ [s. 23] gülistân-ı şulb-i pâklerinden bir gonçe-i zîbâ, ya'nî bir duhter-i pâkîze-ahterleri vücûda geldigin işidüp 'azîm mesrûr olduğundan ol verd-i ra'nâ bâğ-ı cihânda tünd-bâd-ı rûzgârdan mahfâza-i şamedâniyyede mahfûz olmak du'âları tekrârı zımında bu ḳulların hużûr-ı 'âlîlerine irsâl eyleyüp tehniye iderler.

Dîger tehniye-i vilâdet

Ḳonsolos muhlişleri devletlü efendimizüñ bir püser-i sa'âdet-eğerleri burc-ı iḳbâlden hem-çü mâh-ı nev ṭulû' u zuhûrını istimâ' idüp 'azîm sürûr ile ol mâh-ı âsumân-ı 'izz ü şeref husûfdan peyveste-i âsûde olmak ed'iyeleri tezkârıyla bu bendeleri tehniye için hużûr-ı 'âlîlerine irsâl itmişdür.

Ba'zı Münâsebetle Söylenecek Sözlür

Bu yakınlarda sefâ'in gelmediginden ortalıḳ sükûna varup [s. 24] bâb-ı havâdið mesdûd oldu. Ammâ şimden girü gelür, gider eksik olmaz. Zîrâ hevâlar öyledür.

Dîger

Şu kadar zamândur beklerüz, hîç bir ṭarafdan bir şahîḥ haber gelmedi. Bu âna degin böyle ḳaldığı yokdur. Bundan böyle gelür, gider, bulınur, diyü me'mûl iderüz.

Dîger

Çok zamandır ki tab'a muvâfık hîç bir mîve bulunmaz. Ve ašlâ balık dağı çıkmaz. Şimdi ise balıġuñ mevsimidür. Birkaç gündür eşraf u eknâfı cüst ü cü eyledük, bir vechle bulmak ġadd-i imkânda olmadı. Göñül de nâdir olan şeyleri ârzü idüp râyegân olanlardan tîz uşanur.

Dîger

Bugünlerde âyende vü revende münkaťı' oldıġından [s. 25] aġbâr-ı şaġiġha ašlâ yokdur.

Dîger

'Acabâ bilmem nedendür, hîç ġavâdiđ-i rûzgâr yok. Hemân böyle ġaldı, gitdi. Bolay ki bu eyyâm-ı mübârekelerde bir tâze ġaber źuhûr ideydi, yine insâna bir şevġ gelür.

Bu dağı ġuzât u nüvvâba dâ'ir ġuşûşât

ġonsolos ġayr-ġâhları faźiletlü efendi ġazretlerinüñ mizâc-ı şeriflerin su'âl idüp 'arz-ı ġulûş ider. Ve dâ'imâ 'âfiyetde olup bu muġlişlerin ġâťır-ı pür-env[â]rlarından ib'âd buyurılmamak recâ ider.

Dîger

França ġonsolosı muġlişinüz ġuzûr-ı faźilet-medâriñuza ġayr-du'âlar idüp mübârek ġâťırınuzı su'âl iderler. Niyâz ider ki şü emr-i ġümâyünü sicille ġayd ve imźâ birle mu'anven buyuralar, diyü 'arz-ı ġulûş ider. [s. 26]

Dîger

Fülân mâdde için müceddeden bir ġıť'a emr-i 'âlî ısdâr olunup ilġi beg yediyle bu ġarafa irsâl olınmış ġonsolos dâ'ileri niyâz iderler ki emr-i ġümâyünü sicille ġayd buyuralar, diyü ġuzûr-ı şerifinüze 'arz-ı ġulûş ider.

Dîger

Baylos muġibleri faźiletlü efendi ġazretlerine du'âlar idüp niyâz iderler ki şü fermân ki sâbıġan fülân mâdde için şeref-i şudûr olup França ġâ'ifesine iġsân olınmış idi, şimdi bu şüreti imźâ buyuralar ki zîrâ Âsitâne'ye irsâl idüp mücibince tecdîd-i mâdde olınacaġdur, diyü 'arz-ı ġulûş iderler.

Dîger

França ġonsolosı dâ'ileri bu fermânün şüretini ilġi beg ġarafına gönderüp Devlet-i 'Aliyye'den tecdîdiñ [s. 27] ve nüfûz-ı ġükmiñ ġaleb idecekdür. Benâ-ber-în niyâz ider ki şüretini iġrâc ve imźâ buyurasız, diyü ġâşşaten ġuzûriñuzda 'arz-ı ġulûş iderler.

Dîger

Baylos muġibleri faźiletlü efendiden niyâz [idüp] fülân nâm bâzîrgânımızuñ fülân kimesne ile olan da'vâsını mesâġ-ı şer'î üzere görüp ġâťırımıza ri'âyet buyuralar, diyü du'âlar ider.

Dîger

ġonsolosımızuñ bu ġullarına sipârişi budur ki bu da'vâda eger şâhidler 'udül-i Müslimîn'den ise ba'de't-tezkiyyeti'ş-şer'iyye da'vâların istimâ' eylesünler. Ve illâ, 'ahd-

nāme-i hümāyūn mūcibince dōrt biñ aqçeden ziyāde olan da'vāyı bi'z-zāt Āsitāne-i Sa'ādet'de rü'yet ü istimā' itdirirüz, dimişlerdür. [s. 28]

Dīger

Baylos beg muhibbiñüz bu da'vāyı Āsitāne-i Sa'ādet'e havāle idüp bunda rü'yet olunmayacak idi, ancak cenābıñuza kemāl-i maḥabbetinden bunda istimā'a ruḥṣat virdiler ki cenāb-ı şerīfiñüze birāz intifā' ḥāşıl ola.

Dīger

Efendim bu da'vāyı hemān ben du'acıñuz bunda görölmesini murād eyledüm, yoḥsa bāzırgānuñ murādı ilçi bege ifāde itdürmek idi.

Bu daḥi çektiri beglerine ve voyvodalara

Devletlü beg efendimizden konsolos muhibleri niyāz ider ki şu fülān ḳapudan ile olan mācerāyı ḫaraf-ı ḫāḫırımız için sūhūlet vech-le faşl buyurup bu muhiblerin memnūn buyuralar, diyü du'ālar ider.

Dīger [s. 29]

Beg efendimizden niyāz olunur ki bundan aqdem gemilerimiz geldikçe efendilerimize hediye virdüklerinde yazıcı ḫullarına mūrā'āt olınagelmegin bu def'a olan ḫuşūşlarda me'mūl olunur ki yazıcı ḫullarını taḫyīb-i ḫāḫır buyuralar.

Dīger

França konsolosı muhibbiñüz cenāb-ı sa'ādete bī-ḫad 'arz-ı maḥabbet ile du'ālar ider ki bu ḫuşūşda ḫaraf-ı ḫāḫırımız için kendülerine mu'āvenet üzere ola. İnşā'allāhu te'ālā iyülük zāyi' ü ferāmūş olunmaz, dirler.

Voyvoda aḫaya

França konsolosı şadāḫatkārları 'izzetlü aḫa efendimize selām du'ālar ve mübārek ḫāḫırınıñuzı istifsārdan soñra iltimās iderler ki re'āyādan fülān nām ḫulları kendü ḫaraflarında olmaḫla ehl ü 'iyāl ü evlādıları gelüp feryād ü niyāz eylediler. Mesfūr ḫulları fuḫarādan [s. 30] olmaḫın ḫāline merḫameten taḫliye-i sebīl buyurup ol faḫīrūñ du'āsına maḫzar ve hem ḫarafımıza ri'āyet buyuralar, diyü maḫşūş bu ḫulların irsāl eylediler.

Dīger şefā'at

ḫonsolosımız muḫlişleri du'ālar idüp recā iderler ki şu fuḫarāları aḫlatmayup bir ḫoşça naḫar-ı şerīfleriyle manzūr buyurmalarını niyāz iderler.

Dīger

'İzzetlü aḫa ḫazretleri ḫarafından dünki gün baylosa gelen çuḫadār ḫulları bī-edeblik eylediginden niyāz iderler ki tenbīḫ buyurıla. Bizim ile olan dostlık cüz'ī şey ile zā'il olmaḫ revā degildir.

Dīger ḫazīnedāra

İzzetlü ağa efendimizden mercüdür ki re'âyadan olup fülân nâm kimesne konsolosımıza hizmet eyleyüp hâlâ kırtuñ (?) hizmetinde olmağla cizye için habs itmişler. Taraf-ı [s. 31] hâşırımız için ıtlâk buyursunlar, dirler.

Şüret-i âşinâlık

Mübârek şabâhıñuz hayr olsun. İyüler ve hoşlar mısıñuz? Hemân dâ'imâ iyülükde olasıñuz.

DİGER

Bu vaqtıñuz hayr ola. Ne 'âlemdesiñüz? Allâh *sübhânehu ve te'âlâ* dâ'imâ şihhat ve 'âfiyet ihsân eyleye.

DİGER

Vaqt-i şerifiñuz sa'îd ola sultânım. Haq Te'âlâ sizleri mu'ammer eyleye. Ve dâ'imâ şafâ-yı hâşır ile ber-devâm olasız.

Cevâb-güne olan kelimât

Bakalım siz ne 'âlemdesiñüz, hayli vaqtdür göremedim. Zîrâ maşlahat bu günlerde aḥbâbdan dür eyledi. Hemân 'âfiyet üzere olasız.

DİGER cevâb

Yâ sizler ne hâldesiñüz? Bir miqdâr mizâcsız olmışsıñuz, diyü [s. 32] mesmû'um oldı. Lîkin gelemedim, 'afv buyuruñ. Artık ma'lümdür ki bizim de işimizüñ keḍreti bu günlerdedür. Hele el-ḥamdü li'llâh görüştük efendim.

Şihhat bulduğda izhâr-ı sürür

El-ḥamdü li'llâhi te'âlâ şihhat buldığrıñuzı işidüp bir mertebe maḥzûz oldum ki ta'bîri mümkün degildir. Haq Te'âlâ bir daḥi nâ-mizâc itmeyüp dâ'imâ 'âfiyet ve emrâz u eskâmdan maşûn ve şafâ-yı bâle maḥrûn eyleye, âmîn.

Aḥşamda olan şüret-i âşinâlık

Aḥşam-ı şerifiñuz hayr ola. Nicesiñüz? Şimdi iyüsüñüz, bir keder yokdur inşâ'allâh. Hemân râhatda olasız.

DİGER

Bu vaqtıñuz hayr ola. Nerede kaldıñuz? Üç gündür ki size ifâde ideceğim var. Hele şimdi kahveni iç, şoñra söylerim.

DİGER şüret paşaya [s. 33]

Devletlü, merḥametlü efendimizüñ dâ'imâ 'avn-ı 'inâyetlerin niyâz ideriz.

DİGER

Devletlü efendimüñ sāye-i devletlerinde olmak isteriz.

DİGER

Devletlü efendimizüñ ḥüsn-i nazarlarıyla manzûr olmak ümîd ideriz.

Paşanuñ kethudâsına

Devletlü ağa efendimizün nazār-ı şerīfleri bizlere ‘izzet-i ‘azīmdür.

Dīger

Beg efendimizün hīdmetlerinde tekāsülümüz yokdur ve olmaz.

Dīger

Cenābıñuzuñ elṭāf-ı ‘aliyyelerinden ümīddür ki nazār-dih olalum.

Ümerādan birine

Devletlü beg efendimizden rüy-ı dil görmek maṭlūbdur.

Dīger

Beg efendimiz ḥazretleri bu şadāḳatkārlarına iltifāt itmeleriyle [s. 34] behre-yāb olmuştur.

Bu şūret ancak paşayadır

Bu ḳulları ancak efendimizün ḥāk-i pāy-ı devletlerine şadāḳat üzere hīdmet idüp luṭf ile mu‘āmelelerin niyāz iderüz.

Dīger

Bu bendeleri merḥametlü efendimizün fermānları üzere hīdmet-i devletlerinde muḳīm du‘ācılarıyuz.

Dīger

Bu ḳulları emr ḳulı iken ‘itāb ile mu‘āmele olunmaḳ şān-ı ‘ālīlerine lā’ik degildir. Fermān efendimüñdür.

Dīger

Bu bendeleri efendimden ‘ināyet ü luṭf gördükçe hīdmet-i devletlerinde miyān-beste-i şadāḳat olmaḳ iḳtizā ider.

Dīger

Bu du‘ācıları ḥulūş gördükçe ḥālīş ḳulları olurum. [s. 35] Bu ḳulları her ne kim emr-i ‘ālīleri buyurılır ise aña göre işlerüz.

Dīger

Ḳuluñuz tercümān olmağ-ıla ṭarafeyne istiḳāmet göstermek vācibdür.

Bāzīgānlara Dā’ir Kelimāt

Bu diyārda olan bāzīgān ḳulları devletlü efendimize du‘ā-yı ḥayr iderler. Zīrā sāyeñüzde rāḥatdadurlar.

Dīger

Bu memleketde bulunan müste’menīn ḳulları ‘ale’s-seviyye cenāb-ı devlet-i efendimizden ḥoşnūd olup izdiyād-ı ‘ömr ü devletleri-ḳün du‘ā iderler.

Dīger

Bunda bulunan t̄a'ifemiz efendimizün sāye-i 'adāletlerinde hoş-ḥāl olduklarından ed'īye-i rüz-efzūnlarında müttefikdürler.

Dīger

Bu diyārda bey' u şirā iden t̄a'ifemiz 'ināyetlü efendimizün ḥüsn-i tedbīrlerine taḥsīn iderler. [s. 36]

Dīger

Bu memleketde olan 'avāmm u ḥavāş bā-ḥuṣūş tüccārlarımız bi'l-cümle 'ināyetlü efendimize du'ā iderler.

Dīger

Bu kulları aḡa efendimizden her vech ile ḥoşnūd u rāzīyuz. Ḥaḡ Te'ālā 'ömr ü devletlerin efzūn eyleye, āmīn.

Ba'zı Ḥuṣūş için Paşalara Şüret-i İfāde ve Ehemm ü Elzem olan Kelimāt

Ḳonsolos devlet-cūyları devletlü efendimize ifāde ve beyān eyledükleri māddeden bir eḡer nümāyān olmadığından bu kullarını maḥşūş irsāl idüp neye ḡarār virileceğinden su'āl ile 'arz-ı ḥulūş ve niyāz-ı maḥşūş iderler.

Dīger

Baylos devlet-cūyları ḥuṣūş-ı sābıku'l-beyānuñ devletlü efendimize gereği gibi ifāde ve beyānı zımnında yarın erkenden gelmeleri [s. 37] muḡtezā-yı ḥālden olmaḡın istīzān için bu kullarını irsāl ve 'arz-ı ḥulūş iderler. Emr efendimizüñdür.

Ṭarz-ı dīger

Ḳonsolos ḡenā-pīşeleri ḡāk-i pāy-ı devletlerine bundan aḡdem bir mūhlü kāḡıd taḡdīm itmiş olup kāḡıd-ı mezkūruñ bir 'aynı daḡi ḡonsolosımız ṡarafına gelmiş ise de kāḡıdları bir yire getürüp maḡfī olarak müzākere olunmak için bu kullarını irsāl eyledi. Ne vaḡt mūmkindür, diyü su'āl ve istīzān iderler.

Şüret-i dīger

Ḳonsolos ṡadāḡatkārları devletlü efendimizün iḡdām-ı tām ile bu ḥuṣūş-ı ḡayriyyede ṡarf-ı maḡdūr buyurduklarından bizleri rehīn-i minnet itmişdürler, diyü kemāl-i sūrūrlarından bu kullarını irsāl ve maḥşūş ḡāk-i pāy-ı devletlerine 'arz-ı ḥulūş iderler.

Şüret-i āḡar

Ḳonsolosımız ḡenā-pīşeleri devletlü efendimizden niyāz iderler ki [s. 38] geḡen günlerde ziyādesiyle bu ḥuṣūşa diḡḡat olunmak lāzımedendür, diyü ifāde ve beyān olunan mādde Āsitāne-i 'Aliyye ṡarafından gelen taḡrīrātta yine münderecdür. Ne vechle cevābına taṡaddī olınsa münāsib olur, diyü cenāb-ı devletleriyle müzākere için ḡāk-i pāy-ı devletlerine gelmek isterler. Emr efendimizüñdür.

Ṭavr-ı dīger

Devletlü efendimizün ḡāk-i pāylarına ḡonsolosımız ṡarafından dünki gün bir kāḡıd taḡdīm olunmuş olup meḡhūmı ma'lūm-ı sāmīleri buyurulduḡda ḥuṣūş-ı mezkūruñ berḡadem-i aḡdem tanṡīmi ḥuṣūşında niyāzmend olduklarından maḥşūş ḡuluñuzı irsāl idüp 'arz-ı ḥulūş iderler.

Ṭarz-ı dīger

Ḳonsolos şadākatkārları ḥāk-i pāy-ı devletlerine gelüp geçenlerde söyleşilen mādde için karar virilmesini niyāz iderler. Eger aḥşam mümkün olup ruḥşat-ı devletleri buyurılır ise [s. 39] gelecekdiler.

Şüret-i dīger

Devletlü efendimizüñ ‘ināyet ü keremlerinden niyāz olunur ki Ḳonsolosımız şadākat-pīşeleri umūr-ı ḥayriyyelerde te’ḥīri vedā görmediginden bir sā‘at muḳaddem ḥāk-i pāy-ı devletlerine gelüp ḥuḣūş-ı sābıku’z-zıkrü’n nizāmına dā’ir iḳtizā iden mevād söyleşilmek için bu ḳuluñuzı irsāl ve istīzān iderler.

Ṭarz-ı āḥar

Ḳonsolos şadākatkārları ḥāk-i pāy-ı devletlerine ‘arz-ı ḥulūş iderler. Geçen gün bu ḳulları vesāṭetiyle taḳdīm olınan mādde için beş güne degin tanzīmi ve her vech-le rābıta bulur, diyü buyurulmuş olup ḥālā ḥuḣūş-ı mezkūrdan daḥi bir şey’ fehm olunmayup bu ḳullarını ḥāk-i pāye irsāl ve ḥuḣūş-ı mezbūrdan su’āl iderler. Emr efendimizüñdür.

Ṭavr-ı dīger

Ḳonsolos devlet-cūyları ḥāk-i pāy-ı sa‘ādete bu ḳullarını [s. 40] irsāl ve maḥşūş ‘arz-ı ḥulūş iderler. Ḥuḣūş-ı mezkūruñ bu vech-le tanzīminden derecesiz mesrūr olup Ḥaḳ Te‘ālā umūr-ı ḥayriyyelerin tevfiḳāt-ı celīlesine maḳrūn eyleye, diyü du‘ā iderler.

Şüret-i āḥar

Devletlü efendimizüñ ḥāk-i pāy-ı ‘ālīlerine Ḳonsolos denā-pīşeleri bir ḥuḣūş için ḳuluñuzdan başka olarak biriyle memhūr bir kāğıd irsāl eylemiş olup bendeñüzüñ bulunmayup mādde-i mezkūruñ daḥi ta‘cīli lāzım geldiginden nāşī böyle iḳtizā eyledi ki her ne ḳadar efendimizüñ ma‘lūm-ı devletleri ise de ḳuluñuzdan mā‘adā kimesne ile ne olur ise olsun gönderme, diyü Ḳonsolosımıza tenbīḥ buyurulduğına mebnī ḥāşşaten bendeñüzi irsāl ve ‘afvıñuzı niyāz iderler.

Temmet⁷

Şüret-i taḳrīr

Fülān ḳralına tābī’ fülān nām re‘āyā-yı Devlet-i ‘Aliyye’den [s. 41] Dimitri nām zemmī zimmetinde bā-temessūk ez-ğayr-ı teslīmāt ṭoḳuz yüz on beş ve Samu’il nām zimmetinde bā-temessūk beş yüz yetmiş ğuruş alacağı olup meblağ-ı mezkūr bi’d-defe‘āt taleb olınmak murād olınmış ise de mesfūrān deynlerini virmekden ibā idüp ‘özr merāmında oldukları inbā olınmaḳdan nāşī ḥuḣūş-ı mezbūr ber-nehc-i şer‘-i şerīf rü‘yet ve iḥḳāḳ-ı ḥaḳ olınmak bābında Rūmili ḳāḏī‘askeri fażīletlü efendi ḥazretlerine ḥiṭāben emr-i ‘ālīlerinin iḣdārını ilḳi beg cenābları istid‘ā ve taḳrīr ider.

⁷ Müellif burada “Temmet” yazarak eserin bittiğini bildirmiştir ancak akabinde benzer içerikte anlatımlara devam etmiştir. Muhtemelen o, eserin esasını oluşturan bir mektubun nasıl yazılacağını gösteren taslakların bittiğini bildirmiş, akabinde ise yabancı elçilikler tarafından kaleme alınmış Türkçe mektup veya arıza örneklerini paylaşmıştır.

DİĞER TAKRİR

Fülân eyâletinde sâkin olan fülân devleti teba'ası ber-mücib-i 'uhûd u şürût himâyet ü şiyânet olınmaları İcâb ider iken fülân kralınıñ ol taraflarda bulunan teba'ası mu'âhedâta muğâyir olan dürlü dürlü rüsümât talebi ve sâ'ir efvâr-ı tekdîrâne-i nâ-revâ ile rencide olan [s. 42] geldikleri ser-had kumandarları tarafından tevâtüren vârid olan tahîrâtdan müstebân olduğına binâ'en devleteyn beyninde derkâr ve üstüvâr ve gün-be-gün tezâyüdi bedîdâr olan kemâl-i hubb u müvâlât muktezâsınca fülân devletinüñ teba'asına sâ'ir memâlik-i maħrûsede râci' olan mu'âfiyât ve haqlarında 'uhûd u şürût mücibince ibrâz olınan himâyet ü şiyânet fülân eyâletinde daħi gösterilmesi ve şafvete münâfî olan bu maķûle harekât ü maļlûbât ile rencide olınmayup ez-her-cihet himâyet ü şiyânet olınmaları bâbında fülân muħâfızı hażretlerine ve fülân milletinüñ baş kenzine (?) ve sâ'ir iktizâ idenlere hiķâben mü'ekkedü'l-maźmûn bir kıķ'a fermân-ı celîlü'ş-şân işdârını ilķi beg cenâbları istid'â vü takrîr ider.

ŞÜRET-İ ÂĦARDA TAKRİR

Fülân tüccârî sefâ'ini kapudanlarından fülân nâm kapudan [s. 43] fülân ta'bîr olunur sefinesi ve takdîm olınan defterde mübîn humûlesiyle Der-i 'Aliyye'den 'âzim olmağın ber-mu'tâd yedine bir kıķ'a ızn-i sefîne emri-i şerîfî i'tâsını ilķi beg cenâbları istid'â vü takrîr ider.

ŞÜRET-İ TAKRİR

Fülân imparatorı ve pâdişâhına tâbî fülân tüccâr sefâ'ini kapudanlarından bir nefer kapudan fülân şeklinde fülân ta'bîr olunur süvâr olduğu bir kıķ'a sefinesiyle fülân iskelelerinden hareket ve bey' u şîrâ vü ticâret zımnında teveccüh eylediği maħallere 'azîmet-i merâm itmekle şürût-ı lâzimesi derciyle yedine iktizâ iden bir kıķ'a kapudanlık emri-i şerîfinüñ i'tâsını fülân ilķisi dâ'ileri istid'â vü takrîr ider.

KAPU TARAFINDAN HUŞUŞ-I VAKI'AYI TAKRİR

Düvel-i müteħâbbenüñ Der-i Sa'âdet'e tevârüd iden müste'men sefîneleri öteden berü Tersâne-i 'Âmire [s. 44] tarafına yakın maħallere gelmeyüp Ğalaķa civârında olan maħall-i maħşûşalarına lenger-endâz olmaları kâ'ide-i kadîme ve uşûl-i mer'iyyeden iken bu âvânda o maķûle müste'men sefâ'ininüñ keğret üzere vürüdları cihetiyle karşuda ve berü yaķada istedikleri maħallerde mütevaķķıf olarak iskelelerin ba'zıları kapanmış ve bayağı 'Azebkapusı'nı geçüp havzlar pîşgâhına yaklaşma derecelerine varmış olduğundan başka 'ibâdu'llâh imrâr ile me'lûf olan kayıklar daħi âmed şüdden kalmış olduğu meşhûd olup bu keyfiyyet kâ'ide-i kadîmeye muğâyir olduğundan ğayrı Tersâne-i 'Âmire'ye şiddet-i kurbiyyeti ve zıkr olınan müste'men sefîneleri ocaķ yakmaları cihetiyle âteş muħâtarası daħi derkâr olmaķdan nâşî düvel-i müşârün ileyhüm teba'ası sefâ'ini ba'd-ez-în Tersâne-i 'Âmire'ye karîb maħallerde yakmayup kadîmî kendülere maħşûş olan [s. 45] mesken maħallerde tevaķķıf eylemelerini koncoladları tarafından ekîden tenbîh ve külliyyen men' olınması düvel-i müşârün ileyhüm ilķileri ve maşlahat-güzârlarına ifâde itdirilmiş olmağın zât-ı 'âlîleri daħi [kâ'ide-i] kadîme muğâyir maħallerde yatmış olan o maķûle müste'men sefâ'ininüñ kadîmî bulduķları maħallere kalkup gitmelerini Tersâne-i 'Âmire tarafından dostâna ücrâ yirde mesdûd olan iskelelerin güçâd olınması ve Tersâne-i 'Âmire tarafına o maķûle müste'men sefînelerininüñ yakın gelmemesi esbâbını istimsâle himmet buyuralar, diyü 'aţufetlü kapudan paşâ hażretlerine ve Ğalaķa nâzırı bege buyuruldu-i 'âlî yazılmışdur.

Tezkere-i şikâr

Mefâhirü'l-emâdil ve'l-akrân Rümili ve Anaṭolı cāniblerinde vāki' ḥadīka-i ḥāşşa ve ḳorı-i ḥümāyün zābıṭānı *zeyyede ḳadrehüm*⁸ inhā olunur ki Der-i 'Aliyye'de muḳīm ḥaşmetlü fülān ilçisi dört nefer ḥidmetkārı ile ol ḥavālileri geşt ü güzār ve şayd u şikâr için tezkere virilügelmele imdi sefir-i mümā ileyh [s. 46] ve dört nefer ḥidmetkārlarınıñ ol ḥavālilerde geşt ü güzār ve şayd ü şikâr ve tüfeng ve tāzī ve zağarlarına müdāḥale olunmayup ber-mücib-i tezkere 'āmil olasız.

Şüret-i āḥarda tezkere-i şikâr

Mefâhirü'l-emâdil ve'l-akrân Rümili ve Anaṭolı cāniblerinde vāki' ḥadīka-i ḥāşşa ve ḳorı-i ḥümāyün zābıṭānı *zeyyede ḳadrehüm* inhā olunur ki dārende-i tezkere fülān nām müste'men iki nefer refiḳle ḳaşr-ı ḥümāyünlar ve ḳışla-yı şāhāneler civārlarında ve Bārūt-ḥāne-i 'Āmireler eṭrāf u semtlerinde gezmek ve tüfeng atmamak üzere mā'adā mahallerde geşt ü güzār ve şayd u şikārlarına müdāḥale olunmamaḳ için yedine tezkere virilmekle iki nefer refiḳiyle vech-i meşrūḥ üzere geşt ü güzār ve şayd u şikâr ve tüfeng ve tāzī ve zağarlarına müdāḥale olunmayup ber-mücib-i tezkere 'āmil olasız.

Diger şüretde tezkere-i şikâr [s. 47]

Mefâhirü'l-emâdil ve'l-akrân Rümili ve Anaṭolı cāniblerinde vāki' ḥadīka-i ḥāşşa ve ḳorı-i ḥümāyün zābıṭānı *zeyyede ḳadrehüm* inhā olunur ki dārende-i tezkere fülān nām müste'men iki nefer refiḳiyle ol ḥavālilerde geşt ü güzār ve şayd u şikâr eylemek üzere tāzī ve zağar ve tüfenglerine müdāḥale olunmamasını mütezammın tezkere virilügelmele mersüm ve iki nefer refiḳlerinin şayd u şikārdan mā'adā hareketleri olmadığı ḥâlde ol ḥavālilerde geşt ü güzār ve şayd u şikâr ve tüfeng ve tāzī ve zağarlarına müdāḥale olunmayup ber-mücib-i tezkere 'āmil olasız.

⁸ "Kıymetleri artsın."

KAYNAKÇA

- Araz, İdris (2020). *Süleyman Nazif Efendi'nin Eş'âr ve Münşeât'ı*. Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Arslan, Mehmet. "ZİVER, Ahmed Sâdik Ziver Paşa". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ziver-ahmed-sadik-ziver-pasa> [erişim tarihi: 07.09.2024]
- Aykaç, Nurullah (2015). "Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminin Genel Tarihi ve Bu Alanda Kullanılan Yöntemler". *Turkish Studies*. 10(3): 161-174.
- Çalışkan, Ertuğrul (2018). *Münşeât-ı Azîziyye fî Âsâr-ı Osmâniyye (İnceleme-Metin)*. Yüksek Lisans Tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.
- Çalışkan, Fatma (2012). *Yazılı Anlatıma İlişkin Bir Eser: Ahmed Rasim'in İlâveli Hazîne-i Mekâtîb Yahud Mükemmel Münşeât Adlı Eserinin İncelenmesi ve Metni*. Yüksek Lisans Tezi. Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- Doğan, Şaban (2011). "XIX. Yüzyılda Kaleme Alınmış Bir Münşeât Kitabı: İnşâ-yı Cedit". *III. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu (16-18 Aralık 2010 İzmir) Bildiri Kitabı*. İzmir: Kanyılmaz Matbaası.
- Gültekin, Hasan. "İBRÂHİM GİRİFTÂR". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/ibrahim-giriftar> [erişim tarihi: 07.09.2024]
- Gültekin, Hasan. "RÂSİM, Hâcı Seyyid Ömer Râsim Efendi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/rasim-haci-seyyid-omer-rasim-efendi> [erişim tarihi: 08.09.2024]
- Haksever, Halil İbrahim (1995). *Türk Edebiyatında Münşeâtlar ve Nergis'in Münşeâtı*. Doktora Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi.
- Kodaman, Timuçin; Akçay, Ekrem yaşar (2010). "Kuruluştan Yıkılışa Kadar Osmanlı Diplomasi Tarihi ve Türkiye'ye Bıraktığı Miras". *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*. (22): 75-92.
- Köymen, Mehmed Altay (1951). "Büyük Selçuklu İmparatorluğu Devrine Ait Münşeât Mecmuaları Atebetü'l-ketebe'nin Neşri Münasebetiyle". *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*. 8(4). Sayıdan Ayırabası Selçuklu Devri Kaynaklarına Dair Araştırmalar I. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Kurt, Volkan (2021). "Yabancılara Özel Amaçlı Türkçe Öğretimi Bağlamında İş Türkçesi: Tanımlar ve Sınırlıklar". *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. (24): 1-9.
- Kurudayıoğlu, Mehmet; Çetin Özlem (2015). "Temel Beceriler ve Türkçe Öğretimi". *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 3(3): 1-19.
- Maden, Sedat; Kızıldaş, Mert (2019). "Türkçe Öğretiminin Tarihsel Gelişimiyle İlgili Bir Kaynakça Denemesi". *Uluslararası Eğitim Bilim ve Teknoloji Dergisi*. 5(3): 119-135.
- Şentürk, Ahmet Atilla; Kartal, Ahmet (2011). *Eski Türk Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Uzun, Mustafa İsmet. "Münşeât". *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*.
<https://islamansiklopedisi.org.tr/munseat> [erişim tarihi: 23.09.2024]

Yekbaş, Hakan. "NAZİF, Süleyman Nazîf Efendi". *Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü*. <https://teis.yesevi.edu.tr/madde-detay/nazif-suleyman-nazif-efendi> [erişim tarihi: 07.09.2024]